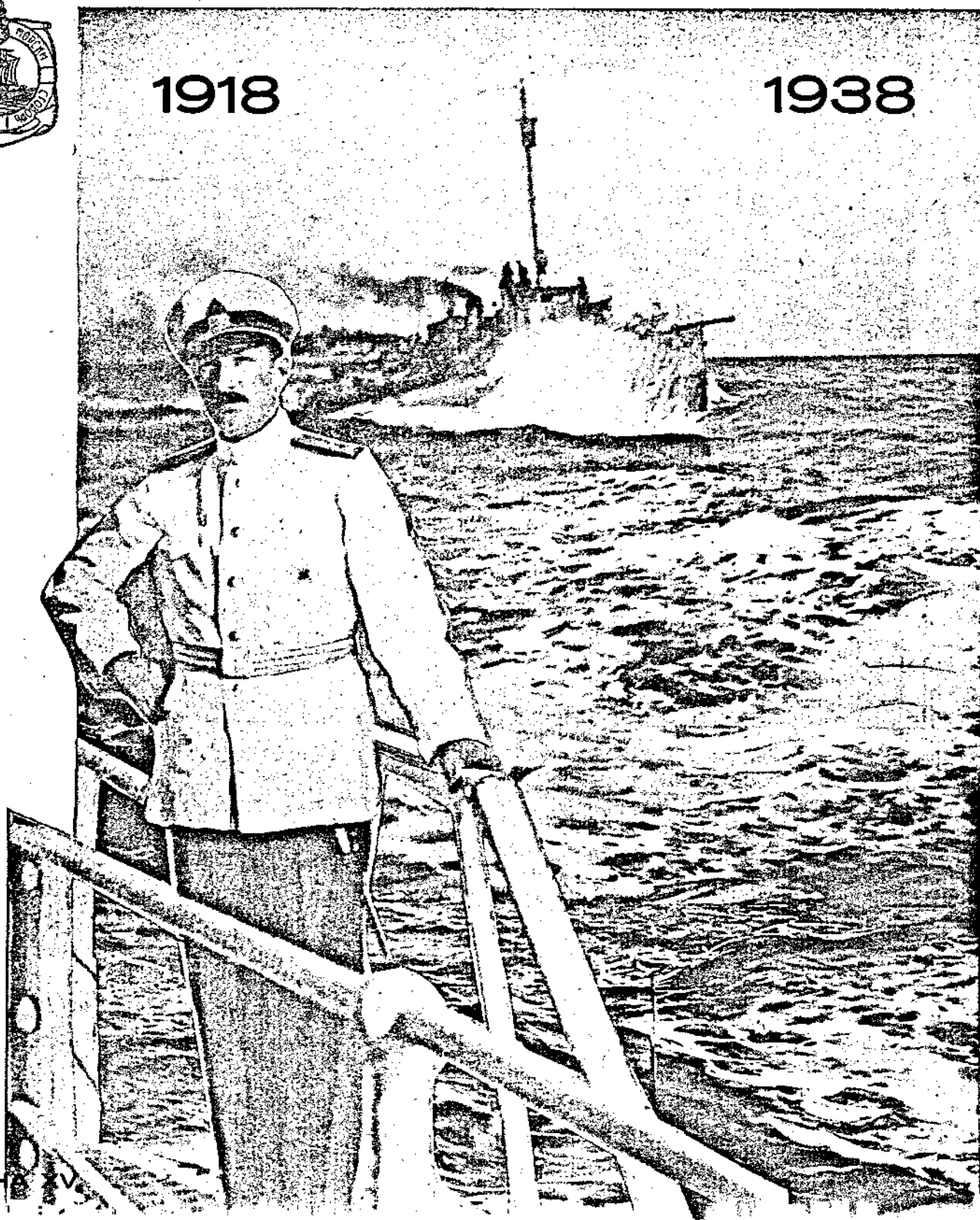

ТОРСКИ СГОВОРЪ

1918

1938

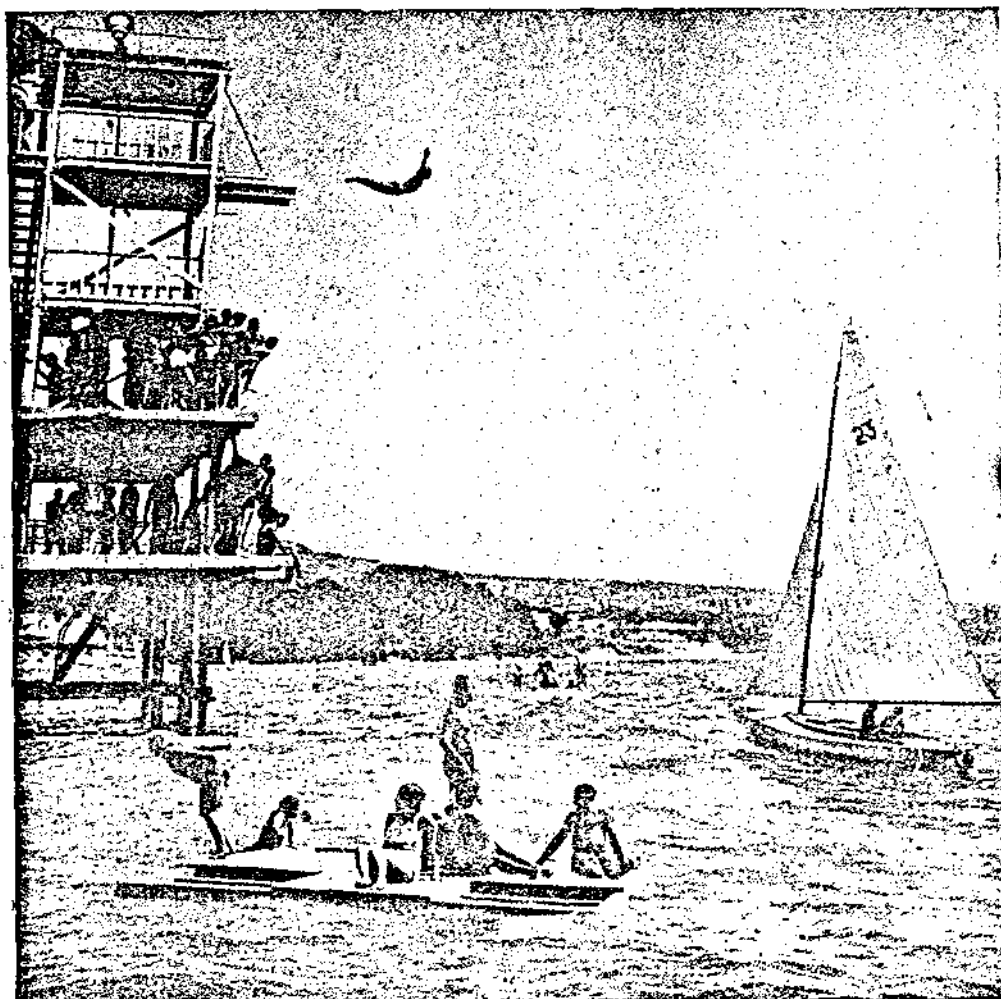
8

ГОДИНА XV

Посетете Варна

Посетете Варна

ЦАРИЦАТА НА ЧЕРНО МОРЕ

ЕДИНСТВЕНИЯ

ПО СВОЕТО

МЪСТОНАХОЖДЕНИЕ

И КЛИМАТЪ

МОРСКИ КУРОРТЪ

ВЪ ЮГО-ИЗТОЧНА

ЕВРОПА

Великолепенъ плажъ.

Най-модерно уредени морски студени и топли бани.

Всѣкакавъ видъ морски спортъ. Ручъ-банъ (водна пѣрзалка).

Максимална лѣковитостъ

Категоризирани и нормирани хотели, пансиони, вили, квартири и ресторанти.

50% намаление за пътуване по Б. Д. Н. презъ сезона.

Чудни околности за екскурзии и излети, красива природа.

Всѣкидневни концерти обѣдъ и вечеръ въ морското казино. Дансингъ-баръ.

Устройство морски тържества и забави.

Изборъ на „Царица на плана“.

Музикални тържества.

КУРОРТА „СВ. КОНСТАНТИНЪ“

Прелестно кѣтче край морския брѣгъ за истинска почивка и отмора.

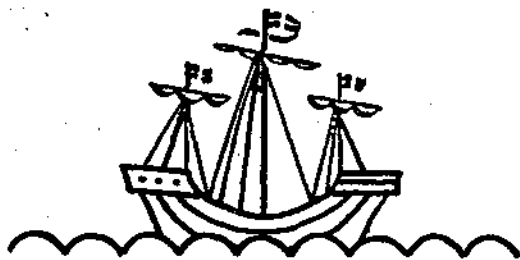
Плажъ — морски топли и студени бани.

Първокласенъ ресторантъ.

Джазъ. Дансингъ.

Хотела ремонтиранъ. Стаитѣ снабдени съ течаща изобилна вода. Ангажиране стаитѣ предварително.

РЕДОВНА АВТОБУСНА ВРЪЗКА СЪ ГРАДА

МОРСКИ СГОВОРЪ

ОРГАНЪ НА БЪЛГАРСКИЯ ЦАРОДЕЦЪ МОРСКИ СГОВОРЪ

Година 15.

УРЕЖДА

Брой 8.

Варна, октомврий 1938 г.

КНИЖОВНО-ПРОСВѢТНИЯТЪ ОТДѢЛЪ

Гл. редакторъ В. Паспалеевъ.

ЦАРЬ БОРИСЪ III

Когато преди двадесетъ години короната на българскиятъ царе мина върху Негово Величество Царь Борисъ III, много скъпоценни камъни отъ нея бѣха отронени отъ бурята на историческиятъ събития подъ тежкия ходъ на борбитъ за обединение на племето ни. Носекето на тази корона изискваше не само смѣлостъ, себеотрицание и героизмъ, но то се обуславяше преди всичко отъ мощицата въра въ звездата на българското племе, блъскътъ на която звезда бѣше забуленъ отъ страшни облаци. Той понесе съ върата на младостта българската корона и съумъ да вдѣхне на обезвърения народъ своята крепка въра въ сътлото бждеще и да го вдѣхнови за нови усилия къмъ творчество. И отъ пепелището на погрозенитъ национални идеали наново възкръснаха надеждитъ да се възвърнатъ изгубенитъ ценности и блъскътъ на българската корона.

Отначало отмърени, въ послѣдствие помѣли, започнаха стѣжкитъ на възхода на българскиятъ надежди, огръни отъ героичния примѣръ отъ 3 октомврий 1918 година, за да обхванатъ цѣлия нашъ общественъ животъ, като насочатъ усилията къмъ разчистване пътя за спокойно, но твърдо творчество. Волитъ се възвърнаха. Умоветъ се насочиха къмъ анализъ на вихренитъ събития и поуки за бждещето. Обществениятъ животъ закипъ наново, но не съ разрушителни стремѣжи, а къмъ обнова и преоценка на миналото. Историята ще има възможностъ за напредъ спокойно да проучи този тежъкъ периодъ отъ живота на племето ни, като ще отдаде безпристрастно заслуженото мѣсто всѣкому. Тя, обаче, не можѣ да не отбележи, че Той остана непоклатимъ като стожеръ, около който се развиха общественитъ ни борби за възмогане.

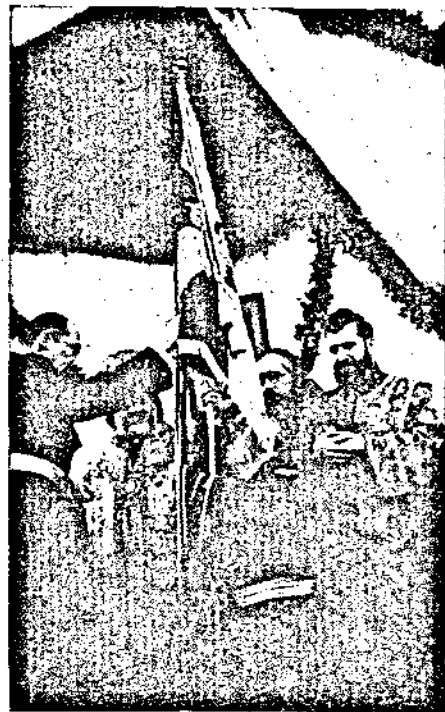
Унищожени армия и флотъ, откъснати ценни части отъ цѣлокупното отечество, разстроени финанси, а, главно, обезвъркъ и отчаянъ народъ, излъзълъ изъ окопитъ на войната съ умраза къмъ своитъ водачи, безъ идеали, егоистиченъ и озло-

бенъ къмъ всички и всичко — това бѣше обстановка, въ която трѣбваше да започне новото.

Въ своята царственна усамотеностъ въ онова време, Той единственъ остана да промишлява за новитъ насоки въ нашия общественъ животъ, които да увлѣкатъ всичко творческо, та изъ хаоса на безвърието въ погромената държава да се създадатъ условия за строителство и напредѣкъ.

Той слѣзе въ низинитъ на народа, самъ проучи неговитъ болки, заживъ съ неговитъ мѣки, почерпи сили въ скриващитъ на неговата мѣдростъ, издири и поощри новитъ творчески сили и започна безшумно да гради новата държава.

Той не остави незабелязана ни една проява, която е отъ значение за нашия животъ.

Негово Величество Царь върчва знамето на Черноморската на Негово Имѣ флотилия

Когато българският флотъ бѣше унищоженъ, а отъ снагата на България бѣха откъснати крайбрежията на Бѣло море и се изявиха претенции за създаване на чужди колонии отъ наши крайбрежни градове на Черно море, идеята за морето у насъ бѣше на изчезване. Задачата на новото време бѣше, тя да се запази дълбоко въ съзнанието на народа, за да може да се развие и закрепи, когато настѣпи благоприятенъ моментъ. Една малка група отъ хора обсъждаха този въпросъ, като търсѣха начинъ да възбудятъ общественъ интересъ къмъ заплашеното българско море и да насочатъ вниманието къмъ тази нова за насъ областъ за творчество и икономически напредѣкъ. Той схвана голѣмото значение на зараждащата се идея, даде своята Височайша подкрепа, поощри дейцитѣ и заедно съ тяхъ участвуваше въ радостѣта на успѣхитѣ имъ. Дълго се разви, обхвана всички области на морската идея. Дейцитѣ израстнаха заедно съ това. Творчеството започна. Той не пропусна нито единъ случай на осезателна проява, за да се яви лично, та да подчертае съ присѣствието си значението на придобивкитѣ. Строежъ или ремонтъ на кораби, откриване на ново пристанище, морски музей, морски тържества, воденъ спортъ, морски лѣтoviща, морско законодателство, реорганизация на флота, на пристанищното ни дѣло — всичко се развива подъ непосредственото Негово наблюдение и насочване.

Двадесетгодишнината отъ встѣпването Му на престола на българскитѣ царе съвпада съ от-

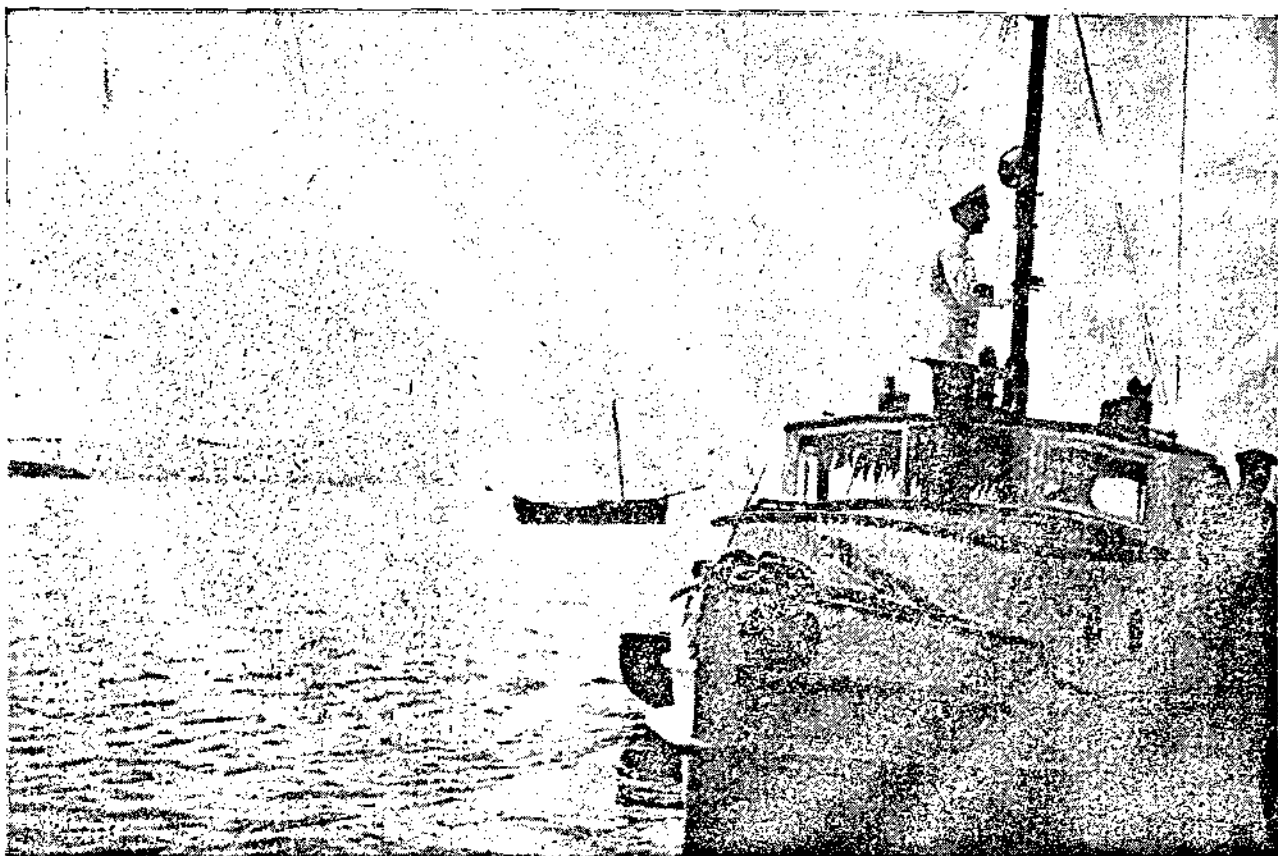
криването на нашиятъ пристанища на р. Дунавъ, съ гласуването на 150 милионния кредитъ за Дунавското търговско корабоплаване, съ спущането на вода на новия български търговски параходъ „Шипка“ и съ Солунската спогодба, която откри възможноститѣ за създаване на българския воененъ флотъ.

Морската идея е въ пълненъ възходъ. Това е успѣхъ, дължимъ преди всичко лично на Негово Величество Царь БОРИСЪ III, който се слѣ съ морската идея и за да посочи отъ висотата на царския тронъ новата насока за успѣхъ и икономическо добруване — морето.

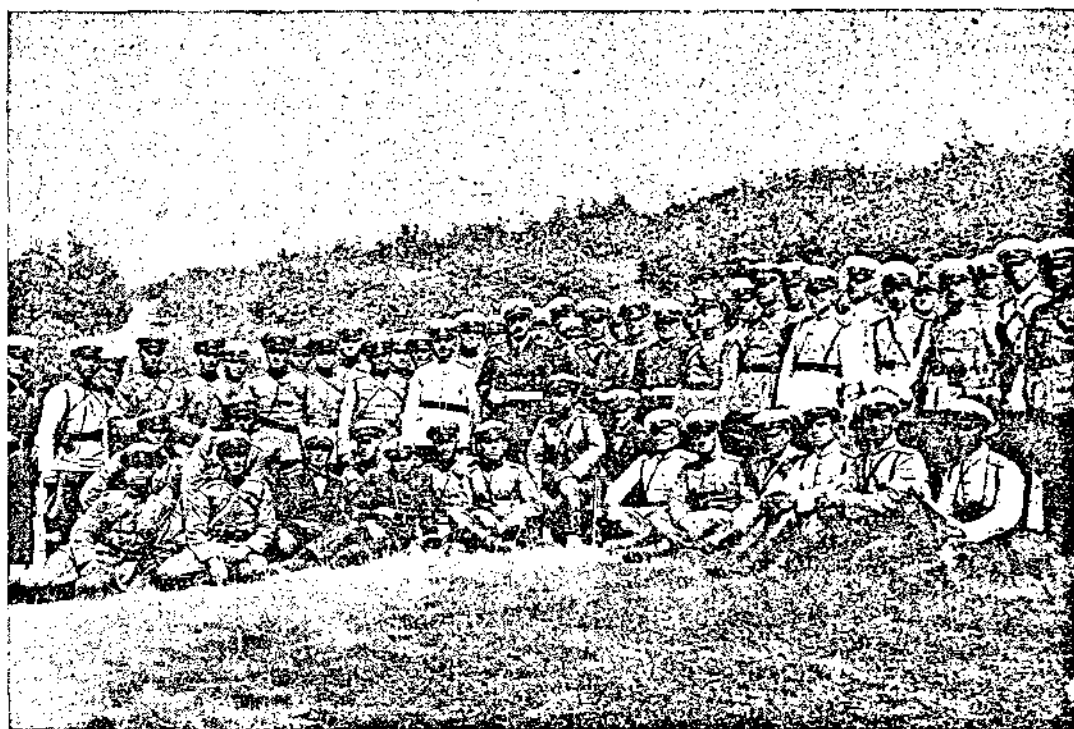
Израстналъ на брега на Черно море, обикналъ морската ширъ въ нейното грандиозно многогочие, познаващъ всички гѣнки на роднитѣ ни брегове, възвѣлъ се съ морската идея и нашиятъ идеалъ на море като малцина изъ нашата морска срѣда, той заслужено носи името първия български Царь — МОРЯКЪ.

Българскиятъ Народенъ Морски Сговоръ пожелава на своя Върховенъ Покровителъ да продължи Своего творчество още дълги години, за да осъществи чрезъ свойственния Му тактъ и разбиране и създаването на новия български воененъ флотъ, който да вплете наново въ българската корона единъ отъ най-скъпитѣ ѣ отронени сапфири — Бѣло-море.

Морски Сговоръ

Негово Величество Царь на Своята любима яхта „Вѣра“

Негово Величество Царятъ всрѣдъ варненското и бургаското офицерство при съвмѣстни занятия на сухоzemни и морски части

ИВ. БАРИКЛЕЧКОВЪ — контръ-адмиралъ

ЦАРЮ ЧЕСТИТИ — „ПЪЛЕНЪ НАПРЕДЪ!“

Не бѣ много отдавна, само преди 20 години. Поради редъ нещастни обстоятелства нашиятъ народъ, обезкураженъ и обезнадеженъ, загубилъ вѣра въ себе си и въ силитъ си, дори и въ съдбата и предопредѣлението си — бѣше принуденъ да прибере затѣпени си мечъ въ ножницата.

Страшна буря вилнѣше тогава надъ Балканитѣ. Мълнии и свѣткавици раздираха българския хоризонтъ, гърмове и трѣсъци раздрусваха изъ основи българската политическа система, и цѣла плеада врагове, като че сговорили се съ тъмнитѣ сили на преисподнята, се бѣха съюзили да докарать до провала нещастната ни държава и да я затриятъ отъ картата на земята.

Но живъ бѣ българскиятъ Богъ! Пазилъ народа ни презъ течение на цѣли 14 вѣка и презъ две черни робства, Той не изостави и сега нещастното ни племе.

И по повелѣта на Неговата всемогща воля надъ българския хоризонтъ изгрѣ ново слънце: на опразднения български Престолъ съ сигурни и смѣли крачки се качи новъ Царь — младъ още момъкъ, горещо любещъ своя народъ, великъ въ готовността си да се пожертвува за него.

А великиятъ Български Богъ се бѣ вече погрижилъ за по-добро бѣдеше на избрания си народъ. Той бѣше обилно надарилъ младия Царь съ всичкитѣ възвишени и благородни качества на човѣшката душа, бѣше Му щедро далъ мъдростта и предвидливостта на държавникъ, бѣше Го снабдилъ и съ такта и ловкостта на дипломата.

Когато този младъ Царь се възцари на българския Престолъ — навсѣкжде около този тронъ бѣше хаосъ, отчаяние, озлобление и безпътница.

И, можеби, тъкмо така го бѣше искалъ Българскиятъ Богъ: — за да даде възможностъ на младия Царь още съ първитѣ Му стѣпки на трона

да покаже на своя народъ и на всички своето благородство, своята обичъ къмъ народъ и държава и своята готовностъ къмъ жертви, — която готовностъ Той подчерта съ своята историческа фраза: — „Ако е необходимо за добруването на народа ми — давамъ и живота си“.

И гордъ, самоувѣренъ и красивъ се изправи младиятъ Царь Борисъ III на кърмата на държавния корабъ. Хвана съ самоувѣрената си царска дѣсница поврътника на държавното кърмилло и, въпрѣки вилнѣщата буря, разнебитения корабъ и обезкуражения екипажъ, заповѣда да се вдигне котва и да се разпустнатъ платната.

А корабътъ тогава, поради преживѣнитѣ бури, бѣше зле повреденъ. Вода навлизаше отъ всички страни, мачтитѣ му се бѣха разслабили, вжжетата и платната бѣха изпокжсани, а екипажътъ му — безъ вѣра въ себе си и безъ никакво сцепление.

Когато се заповѣда вдигане котва и разпусчане платната — моряцитѣ съ страхъ извършиха необходимото и отправиха недоумѣващи погледи къмъ своя Кърмчия.

Но Неговиятъ жестъ бѣше толкова властенъ, въ очитѣ Му горѣше такъвъ пламъкъ на самоувѣреностъ и надежда, а държането Му всрѣдъ бурята бѣ толкова царствено щото скоро отчаянитѣ моряци се окопитиха, добиха вѣра въ себе си и въ своя Командиръ, когото скоро обикнаха и започнаха слѣпо да Му вѣрватъ, да го боготворятъ.

Повредениятъ корабъ бѣ бързо стегнатъ, навлизането на водата спрѣ, мачтитѣ наново гордо се изправиха къмъ възбогъ и могщата корабна грѣдь смѣло и непреодолимо почна да пори вълнитѣ на външното и вътрешно зложелателство и злоба и безъ мжка да преодолява гнѣва на политическата стихия.

А младиятъ Царь, застаналъ решителенъ и

Негово Величество съ контръ-адмиралъ Вариклевъ при тържеството въ Флота на Никулденъ 1937 г.

красивъ като Богъ на кърмата, вещо ржководейки своя корабъ, започна умѣло и сполучливо да заобикаля опаснитѣ и скалисти носове, ловко започна да отбѣгва подводнитѣ скали и рифове, докато следъ трудно и опасно 20-годишно плаване навлѣзе съ кораба си въ по-спокойни и по-безопасни води.

И сега корабътъ, вещо насочванъ отъ своя царственъ Кърмчия, все още продължава своето плаване. Дълъгъ пътъ се измина — пътъ между Сцила и Харида, между хиляди подводни и надводни опасности.

Предстои Му още дълго плаване, но лошиятъ пътъ е вече отзадъ. Отпредъ е сравнително по-спокойно плаване, но все още свързано съ множество рискове.

А.А. МАНОЛОВЪ

ЦАРЬТЪ МОРЯКЪ

Преди двадесетъ години, на трети октомврий 1918 год. се приключи още една страница на новата ни история и се откри нова страница въ новейшата ни история.

На тая дата моряцитѣ отъ флота бѣха повикани предъ Катедралата на Варна и осѣнени съ кръста отъ масития и вѣренъ на България митрополитъ Симеонъ, който съ своитѣ молитви и наставления никога не забрави българския морякъ, вдъхвайки му вѣра за бждни дни: тогава ние се захлехме да бждемъ вѣрни и предани на младия Царъ Борисъ III, който встѣпи на престола на българскитѣ царе.

Дете на бойния фронтъ — на морето и сушата, прекаралъ съ насъ бойни скърби и радости, роденъ на българска земя и откърменъ съ българския народенъ хлѣбъ, Той откри въ нашитѣ сърдца нови страници за надежда.

Тоя, който си спомня трети октомврий на оная печална 1918 год., болката която облада всички слоеве на българския народъ, загубени идеали, безкрайни човѣшки и материални жертви, пропиленъ неизмѣрима нервна енергия, и се върне къмъ днешния день трети октомврий 1938 год., точно двадесетъ години, ще види, че тежкото бreme, което пое младиятъ Царъ, заслужава да бжде добросъвѣстно преченено, защото днесъ далеко не сме тамъ, където бѣхме тогава; днесъ все пакъ имаме право да носимъ усмивка на нашитѣ лица.

И ние, моряцитѣ, които останахме да служимъ,

Корабътъ постепенно се приближава къмъ желанитѣ брѣгове, а курсътъ му решително и неотмѣнно сочи мечтания заливъ Народно обединение, къмъ който настойчиво, умѣло и неуклонно го насочва царствената ржка на държавния Кърмчия.

И има ли българинъ по свѣта, който следъ така блестяще издържаното опасно плаване би могълъ все още да се съмнява, че този великолепенъ царственъ Кърмчия не ще проведе невредимъ кораба си презъ всички още предстоящи опасности и че нѣма въ единъ прекрасенъ слнчевъ, исторически за племето ни день, благополучно да хвърли котва въ желания заливъ на Народното обединение?

Ето защо, цѣлиятъ български народъ и особено българския морякъ, който по-добре отъ всички други знае какво значи повреденъ корабъ и какво значи буря, безрезервно вѣрва на своя любимъ Царъ-Морякъ и Върховенъ Вожда — на своя царственъ Кърмчия.

Ето защо, въ деня на 20-годишнината на любимия ни Царъ-морякъ, възторжено моряшко „ура“ се носи надъ морския необятенъ ширъ за царствения Кърмчия на нашата държава и българския морякъ отъ сърдце пожелава останалото още плаване да бжде спокойно и приятно, та чакъ по-скоро държавниятъ корабъ да хвърли котва въ заливъ Народно обединение, въ който да може да поздрави своя любимъ царственъ Командиръ-Кърмчия съ традиционния салютъ, но вече не само като Царъ Борисъ III, а като Царъ Борисъ Велики!

Корабътъ е вече заздравенъ, екипажътъ бодръ — повече отъ великолепенъ, следователно:

„Съ всички платна — пълненъ напредъ!“

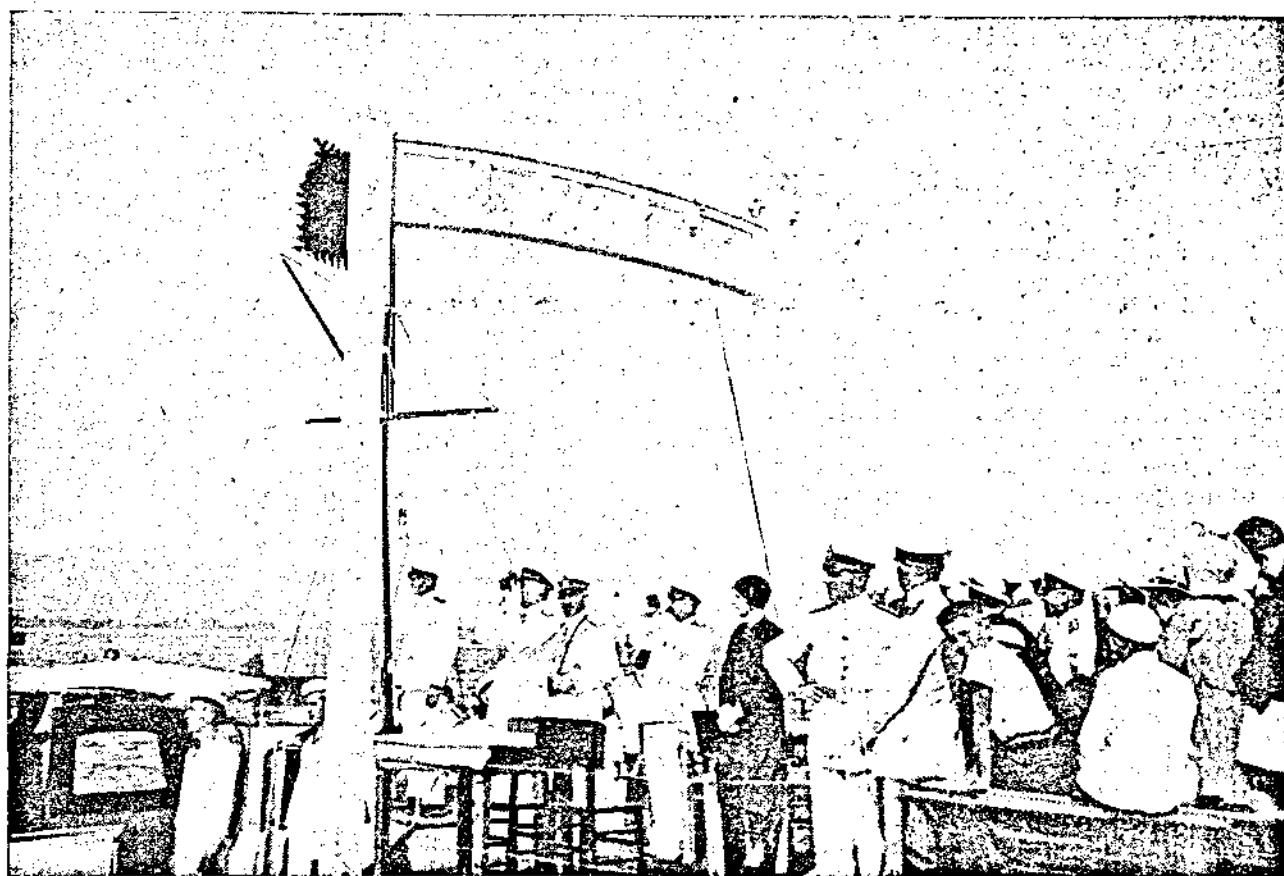
и тия които трѣбваше да се раздѣлятъ отъ любимата служба, трѣбваше да се запитае, какъ и кжде ще изпълнимъ най-добре нашата клетва.

Подкрепени отъ професори на българския университетъ, офицери, учители, правници, лѣкари и още много други съзнателни българи, пакъ застанахме на фронта на българското море и Дунавъ, основахме въ онова време на скептицизмъ Български Народенъ Морски Сговоръ, а на чело на организацията ни застана Негово Величество Царътъ — морякъ Борисъ III, който благоволи да ни вземе подъ своето покровителство.

И като резултатъ на работата на всички членове на Б. Н. М. С. рамо до рамо съ всички други, които сжщо работиха на това поле, ние виждаме единъ възходъ: въ дунавското ни корабоплаване, въ морското корабоплаване и въ постройката и уредбата на много български пристанища.

Остава да се изпълни още една точка отъ държавната програма, свързана и съ нашитѣ усилия, за да се създаде въ скоро време новиятъ български воененъ флотъ, който допълвайки славната ни армия, да застане на своя постъ, като стражъ на българската независимостъ и покровителъ на воднитѣ ни граници.

Следъ двадесетгодишенъ трудъ ние съ чисти и предани сърдца поздравяваме Царя — морякъ и му пожелаваме да води морска България къмъ нови и все нови успѣхи, прилагайки все сжщия тактъ на мъдростъ, търпение и мѣрка.

Тѣхни Величества Царьтъ и Царицата наблюдаватъ състезанията на Флота

САВА Н. ИВАНОВЪ — капитанъ I рангъ

Негово Величество Царь Борисъ III. като морякъ

Въ българскитѣ морски крѣгове нашиятъ Царь се ползува съ всеобщата искренна почитъ и уважение, каквато заслужава единъ отличенъ въ всѣко отношение морякъ. Почти всички речи, казани на морски празненства и тържества, завършватъ съ пожеланието за здраве, дългоденствие и преуспѣване на Първия морякъ въ България. И действително, Негово Величество Царьтъ напълно заслужава дадената отъ моряцитѣ и крайбрѣжното население прибавка къмъ титлата Му — „Пръвъ морякъ въ България“. Независимо отъ Неговитѣ голѣми природни дарби и придобити високи качества, като човѣкъ, войникъ, държавникъ и владѣтель, Той същевременно е и единъ голѣмъ морякъ отъ свѣтовенъ мащабъ.

Той още отъ детинството си познава и обича морето. Той е пребродилъ нашето Черно море повече отъ всѣки български морякъ. Той винаги се е интересувалъ отъ него и никога не е изпущалъ случая да се опознае още повече съ него. Той винаги е намиралъ време и възможностъ да посещава редовно и ежегодно, както нашитѣ пристанища, морскитѣ ни предприятия, нашитѣ брѣгове и Флота на Негово Величество, така и посещаващитѣ нашитѣ пристанища чужди военни и търговски кораби. При това Той винаги е удивлявалъ обсервиратѣ имъ съ своитѣ отлична морска и техническа подготовка и практически познания.

Презъ време на войнитѣ Негово Величество Царь Борисъ III., тогава Престолонаследникъ, не-

веднѣжъ е излизалъ съ нашитѣ торпедоносци въ бойни кръстосвания и много често е посещавалъ бойни учения и минни и миночистачни операции. Но за това, вѣроятно, ще разкажатъ по-подробно моитѣ по-стари съслуживци и началници, които сж присѣствували лично заедно съ Него въ тия военновремени походи.

Нѣма въ България човѣкъ, който да познава значението на морето и неговото голѣмо влияние за стопанското преуспѣване на страната повече и по-добре отъ Негово Величество Царя. И затова Той е почти единствениятъ насърчителъ и крепителъ на всѣко морско, малко или голѣмо, начинание въ нашата страна. Въ добавѣкъ на това Той притежава отлична теоритическа и практическа морска подготовка и опитностъ и затова винаги е билъ най-компетентниятъ ръководителъ на морската ни деятельность. Съ своитѣ полезни съвети и разумни напѣтвания Той е окрилялъ и насочвалъ всѣко зараждащо се българско морско дѣло въ най-правилния и най-сигурния пътъ за неговото успѣшно развитие. Заслужено прѣвъ въ всичко, и тукъ, въ областта на морето, мореплаването и военно-морското дѣло, Той е билъ, е и ще бѣде, пакъ напълно заслужено и винаги прѣвъ. Негово Величество Царь Борисъ III. е безспорно най-добриятъ и опитниятъ морякъ въ България. И ако българскитѣ моряци се ценятъ и у насъ, и въ чужбина, като едни отлични моряци, можете да си представите тогава действително високото и завидно положение

на Негово Величество Царь Борисъ III., който по достойнство е пръв между всички български моряци.

Въ една своя статия под надсловъ „Негово Величество Царь Борисъ III. и морето“, бившиятъ Му флигель-адютантъ капитанъ II рангъ о. з. К. Скутуновъ, който Го е придружавалъ въ много морски пътувания, между другото пише:

„Каленъ въ бури и познаващъ капризите, на морето, Той има настойчивата упоритостъ на старитѣ моряци и нищо не може да спре замисленото пътуване. Той никога не се е връщалъ отъ пътъ поради лошо море. Това Той изрично подчерта при своето сватбено пътуване съ парахода „Царь Фердинандъ“ отъ Бриндизи до Бургасъ...“

Но, за да не бжда голословенъ, азъ ще подкрепя думитѣ си за Негово Величество Царь Борисъ III. като морякъ съ нѣколко характерни факти, на които самъ съмъ свидетелъ.

* * *

Презъ м. май 1916 г. една група български моряци, подъ командата на покойния вече лейтенантъ Преславъ Ляпчевъ, пътуваше за Германия, за да се обучи въ морското въздухоплавателно дѣло. Къмъ полунощъ тя чакаше на нишката гара, за да смѣни влака и се насочи презъ Будапеща и Бреслау за Берлинъ. Неочаквано на перона на гарата се появи Н. В. Царь Борисъ III., тогава още Престолонаследникъ. Забелязалъ това необикновено явление—морска команда на нишката гара—Той се насочи къмъ насъ, поздрави командата и, следъ като се информира подробно за целта на нашето пътуване, завърза съ лейтенантъ Ляпчевъ и мене продължителенъ разговоръ по морскитѣ въпроси. Той се интересувахе отъ всичко, което ставаше въ Флота на Негово Величество, и разпитваше съ най-малки подробности за службата тамъ презъ последнитѣ седмици. Отъ въпроситѣ, които ни задаваше, отъ освѣтленията, съ които Той допълваше нашитѣ отговори и въобще отъ цѣлия разговоръ пролича, както солидната Му морска подготовка, така и отличната Му осведоменостъ за състоянието на службата въ Флота. Той даже знаеше нѣща и то съ много по-голѣми подробности отъ насъ, за които ние смѣтахме, че сж достояние само на най-младитѣ морски офицери. Макаръ че ние познавахме отъ по-рано още отличната паметъ на тогавашния Престолонаследникъ и пълната Му осведоменостъ по всички въпроси, все пакъ следъ този разговоръ ние бѣхме просто удивени отъ Неговитѣ изключително голѣми морски познания и напълно съвременна служебна осведоменостъ. Пътувайки въ влака отъ Нишъ за Будапеща, лейтенантъ Ляпчевъ често повтаряше: „Просто невѣроятнo. Той познава флота, офицеритѣ, службата и станалитѣ събития по-добре отъ насъ. Ако не бѣхъ лично присѣдствувалъ на този разговоръ, нѣмаше да повѣрвамъ, че това е възможно. Просто невѣроятнo“.

* * *

Негово Величество Царьтъ, когато лѣтува въ двореца Евксиноградъ, често посещава 8. Приморски на Нейно Царско Височество Княгиня Мария Луиза полкъ, брѣговитѣ батареи и Флота на Негово Име, за да види лично състоянието на частитѣ, бойната имъ подготовка, нуждитѣ имъ и да имъ даде мѣдритѣ си и винаги много полезни и практични напѣтствия.

На 27. VII. 1920 г. Той посети съ моторната лодка „Вѣра“ — Неговата любима „яхта“ — Морската въздухоплавателна станция въ Пейнерджикъ. Следъ като направи прегледъ на станцията и се информира за състоянието ѝ, Той пожела да направи една разходка изъ езерото, като покани началника на станцията капитанъ-лейтенантъ Иванъ Михайловъ и мене. Лодката отблъсна. Н. В. Царьтъ бѣше седналъ върху покрива на рубката въ най-непринудена моряшка поза, обгърналъ съ ръцетѣ си стожера на лодката, а отъ дветѣ му страни, седѣхме ние. Негово Величество Царьтъ продължи да разговаря съ насъ на морски теми. Времето, обаче, минаваше, а ние бѣхме страстни пушачи. Азъ, съ всичката тогавашна моя младостъ и нетърпеливостъ, се престашихъ и запитахъ: „Ваше Величество, мога ли да запуша?“ Той ме изгледа снизходително съ весели добродушни очи и засмѣно ми каза: „Разрешавамъ ви докато съмъ живъ да пушите въ Мое присѣствие безъ да ми искате разрешение“. Азъ запушихъ и тогава чакъ разбрахъ колко нетактично бѣхъ постѣпилъ. До края на пътуването не запушихъ втори пътъ. Естествено е, че и следъ това азъ не дрѣзнахъ да се възползувамъ отъ тази голѣма царска милостъ и въобще не мисля да се възползувамъ и занаяпредъ отъ нея—да пуша въ Негово присѣствие безъ да ми е предложено и безъ да искамъ разрешение — защото голѣмото царско снисхождение и великодушие, проявено къмъ мене, ме опомни и респектира повече, отколкото можете да си представите. А това царско великодушие бѣше великодушнo на единъ голѣмъ въ пълния смисълъ на думата морякъ, който се бѣше издигналъ надъ обикновения суетенъ животъ.

* * *

Все къмъ това време, въ работилницата на Морската въздухоплавателна станция се подтегна гребната лодка на Негово Величество Царя и трѣбваше да се закара въ Евксиноградъ, натоварена на моторната лодка „Капка“ — единъ много старъ тежъкъ желѣзенъ корпусъ, снабденъ съ единъ почти първобитенъ двутактовъ бензиновъ моторъ. Тя пухтѣше и едвамъ се движеше напредъ, но все пакъ напредваше къмъ Евксиноградъ. На срѣдата на пътя, обаче, излѣзе силенъ поривистъ противенъ вѣтъръ, който разви голѣмо вълнение, и последното започна да залива лодката. Тя още повече намали хода си и като че ли тъпчеше на едно мѣсто. Следъ дълги усилия и трудности, цѣли измокрени отъ заливащитѣ ни вълни, най-после благополучно пристигнахме въ евксиноградското пристанище, завързахме се на кея и предадохме новоремонтираната царска гребна лодка. Негово Величество Царьтъ презъ всичкото време наблюдавалъ трудното пътуване на „Капка“ къмъ Евксиноградъ, готовъ всѣки моментъ да нареди да ни се притекатъ на помощъ въ случай на нужда. Когато „Капка“ приставаше, Той бѣше на кея. Покани ме да си отпочина и закуся, като даде нареждане да се погрижатъ и за обслугата на лодката. Презъ време на закуската Той описа накратко качествата и състоянието на всички моторни лодки въ Флота на Негово Величество, чиито мотори познаваше отлично. Едновременно съ това Той изказа много ценни и практични напѣтствия какво трѣбва да се направи, за да се подобрятъ и лодкитѣ, и моторитѣ имъ, въ всѣко отношение. За „Капка“ Той каза: „Това не е мо-

Негово Величество Царь Борисъ III. на разходка изъ Варненското езеро съ моторницата „Вѣра“ на 27. VII. 1920 г.

торна лодка, това е — камионъ“. И действително моторната лодка „Капка“ бѣше сѣщински тежкъ „морски камионъ“.

* * *

Въ работилницата на Флота на Н. Б. се ремонтираше основно моторната лодка „Лилия“ — една отъ най-комфортнитѣ и луксозни лодки въ Флота, много представителна и съ всичкитѣ удобства за едно приятно продължително пѣтуване, обаче, не бѣше и най-мореходната. Посетилъ района на Флота, Негово Величество Царѣтъ се спрѣ предъ ремонтиращата се моторна лодка и се информира подробно за предстоящия ремонтъ и предвиденитѣ подобрения. Отъ подробния и изчерпателенъ разпитъ Той се досѣти, че следъ като моторната лодка бѣде ремонтирана окончателно, ще Му бѣде предоставена на Негово разположение. Отдалечавайки се отъ лодката, Той каза: „Вий довършете ремонта на лодката и я използвайте както намѣрите за добре. Тя не е за мене. Азъ не се нуждая отъ много удобства. Предпочитамъ да пѣтувамъ по море съ моторната лодка „Вѣра“.

И действително, благодарение на голѣмитѣ и напълно компетентни грижи на Негово Величество Царя, моторната лодка „Вѣра“ бѣше стегната отълично и, въпрѣки нейнитѣ много по-малки удобства за живѣне, но съ несъмнено много по-голѣми мореходни качества, Той я имаше дълги години като своя яхта. Съ нея Той правѣше многобройни пѣтувания въ всѣко време въ Черно море и въ крайбрежнитѣ му води, които пѣтувания по своята вещина, смѣлостъ и замахъ непрестанно удивляваха не само крайбрежнитѣ жители, но и най-смѣлитѣ и опитни наши моряци.

* * *

Било то съ нашитѣ торпедоносци или най-често съ любимата Му моторна лодка „Вѣра“ Негово Величество Царь Борисъ III. посещаваше редовно презъ лѣтото и есента нашитѣ черноморски пристанища, устията на рѣкитѣ или забележителнитѣ крайбрежни мѣста. За голѣма радостъ на крайбрежното население Той се явяваше често и неочаквано въ различнитѣ пунктове на прибрежието, за да го огледа, да даде необходимитѣ на-

пѣтствия и за да ободри обитателитѣ му. Тия чести посещения на Негово Величество Царя по крайбрежието спомогнаха твърде много то да се благоустрои, подобри и издигне въ стопанско отношение. При тия пѣтувания, особено когато биваше съ моторната лодка „Вѣра“, Той не обичаше да има около Него други кораби, които да, даватъ видъ, че сѣ готови да му помогнатъ при нужда. И затова ние винаги отбѣгвахме да отиваме на учение съ корабитѣ си въ районитѣ, кждето въ дадения моментъ кръстосваше малката царска яхта „Вѣра“.

Единъ день, при едно доста развълнувано море, намиращиятъ се въ Созополъ корабъ „Рибаръ“ се гъмкѣлъ да излѣзе отъ пристанището и помогне въ морето на моторната лодка „Вѣра“, но не успѣлъ да се яви на време, като междуременно моторната лодка „Вѣра“, подъ вещото ръководство на Негово Величество Царя, се прибрала благополучно въ едно отъ крайбрежнитѣ пристанища. Научилъ за желанието на „Рибаръ“ „да му помага“, Негово Величество Царя при единъ разговоръ съ мене съ явно незадоволство ми казваше: „Представете си, „Рибаръ“ ще ме спасява. Каква ирония! Той не може да се мръдне отъ мѣстото си, а ще ме спасява. Това бѣха само напраздни аларми“.

При едно подобно пѣтуване презъ лѣтото нѣмъ 1923 г. Негово Величество Царѣтъ пристигна въ бургаското пристанище съ моторната лодка „Вѣра“, придруженъ отъ малка свита. Въ това време азъ бѣхъ сѣщо въ бургаското пристанище съ моята група кораби. Негово Величество разгледа пристанището и стоящитѣ въ него кораби. Бѣше къмъ обѣдъ. Следъ привършването на прегледа азъ Го поканихъ, ако желае, да обѣдва при насъ. Той благоволи да приеме поканата. Обѣдвахме на кораба „Бѣломорецъ“, който бѣше закотвенъ въ басейна на бургаското пристанище, и кждето бѣхъ събралъ всичкитѣ офицери отъ отряда си. Обѣдътъ мина при особено добро настроение. Височайшитѣ гости, следъ дългото и уморително пѣтуване, се чувствуваха видимо добре въ тази моряшка обстановка и съ удоволствие ядоха заедно съ насъ коравия моряшки хлѣбъ. Презъ време на обѣда Негово Величество Царѣтъ непрестанно разговаряше съ присѣтствующитѣ на злободневни морски теми. Следъ заминаването Му всички останаха възхитени

отъ неговитѣ голѣми морски познания и високия Му моряшки духъ. Особено младитѣ офицери, които за пръвъ пѣтъ имаха по-близъкъ контактъ съ Негово Величество при морска обстановка, бѣха просто удивени отъ високитѣ човѣшки и моряшки качества, които Негово Величество притежаваше. Той изпъкна предъ тѣхъ, като морякъ, още по-голѣмъ, още по-великъ и още по-царственъ.

* * *

Струва ми се, бѣше презъ лѣтото 1924 год., когато като командиръ на група кораби и командиръ на торпедоносецъ „Строги“ получихъ заповѣда да причакамъ Негово Величество Царя въ Бургасъ, за да го отведе съ кораба си въ Варна. Негово Величество пристигна на кораба къмъ полунощъ. Веднага следъ посрещането, рапорта и встъпването Му на кораба, заповѣда да отблъснемъ отъ кея. Нощта бѣше лунна, тиха и приятна. Морето лъщѣше като едно грамадно огледало. Отъ Бургасъ до нощъ Емине пѣтуването бѣше великолепно. Негово Величество презъ всичкото време бѣше до мене на мостика и разговаряше за морскитѣ събития презъ последнитѣ месеци. Това затишие, обаче, не бѣше нормално. Миришеше на буря. И действително, отъ къмъ западъ се бѣха задали черни буреносни облаци.

Тъкмо завихме къмъ нощъ Емине и се насочихме на северъ къмъ Варна, излѣзе внезапно западенъ буреносенъ вѣтъръ и то съ такава голѣма сила, че само за нѣколко минути корабътъ ми бѣше отнесенъ далечъ отъ брѣга. За да се държимъ на курса си, трѣбваше да се насочимъ косо къмъ брѣга и да увеличимъ хода си. Иначе вѣтърътъ би ни отнесълъ много навътре въ морето. Вѣтърътъ духаше като изъ фуния, съ необикновена сила. Азъ никога презъ живота си не бѣхъ виждалъ толкова силенъ вѣтъръ. Негово Величество сжщо така потвърди, че това е най-силниятъ вѣтъръ, който Той е приживявалъ.

Подходяйки къмъ Обзоръ (Гьозикенъ) западната буря бѣше въ разгара си. Морето бѣше цѣло побѣлѣло отъ разпененитѣ гребени на вълнитѣ. Тѣ бѣха кжси, стрѣмни и високи. Удряха се съ голѣма сила въ лѣвата страна на „Строги“ и заливаха всичко, което бѣше на палубата. Ние на мостика се бѣхме измокрили до коститѣ си. Воднитѣ капчици ни шибяха съ такава сила по лицето, че отъ това чувствавахме голѣми болки. Така продължи цѣлата нощъ. Вѣтърътъ не стихна. Малкото корабче като перушинка се люшкаташе на вълнитѣ и се обливаше всѣки мигъ съ нови струи солена вода. Всички, които нѣмаха служебна работа на палубата, се бѣха прибрали на закрито. Негово Величество Царътъ, обаче, стоя презъ всичкото време до мене на мостика. Въ началото на бурята азъ Го помолихъ да се прибере и Той на закрито, за да не се измокри. Той, обаче, не пожела това и остана до край на мостика, разговаряйки презъ всичкото време съ мене, казвайки ми: „Нима азъ съмъ по-лошъ морякъ отъ васъ? И у мене има желание да се боря съ бурята. И азъ искамъ да се наслаждавамъ отъ необикновената природна стихия“.

Рано сутринята пристигнахме въ Варненското пристанище. Западниятъ вѣтъръ все още духаше съ необикновено голѣма сила. Корабътъ можа да пристане благополучно на военния кей, обаче,

съ голѣмъ рискъ и трудностъ и то следъ като отъ пълненъ преденъ ходъ дадохме пълненъ заденъ. Само по този начинъ можахме да го залепимъ на кея. Маневрата излѣзе добра, и ние завързахме кораба и си отдъхнахме. Бѣхме много изморени и буквално измокрени като потопени въ вода. Азъ помолихъ Негово Величество да се спустнемъ въ каютъ-компанията, за да се прикриемъ отъ вѣтъра, докато дойде автомобилътъ Му, за да го вземе и отведе въ Евксиноградъ. Спустили се въ каютъ-компанията, запитахъ Негово Величество, дали не желае да Му дамъ сухи дрехи, за да се преоблѣче. Той не пожела това. Тогава го помолихъ да вземе поне чаша конякъ, за да се подкрепи и предвари една настинка. Той прие втората ми молба.

Скоро следъ това дойде автомобилътъ му, и въ това състояние, следъ като благодари на обслугата, на кораба за отличната имъ служба, Той се отпрати за Евксиноградъ. Още до обѣдъ ние бѣхме удостоени съ Височайшето внимание. Негово Величество бѣ заповѣдалъ да донесатъ на цѣлата обслуга на кораба нѣколко каси Евксиноградско вино и грозде. Следъ това азъ се заинтересувахъ по околненъ пѣтъ за здравето на Негово Величество. Въпрѣки продължителната студена баня, то бѣ отлично. И въ този случай, при една отъ най-голѣмитѣ западни бури по нашия брѣгъ, Негово Величество Царътъ издържа бурята на командния мостикъ на корабъ „Строги“, като отличенъ морякъ.

* * *

Негово Величество Царь Борисъ III. никога безпричинно не е пропускалъ да присѣдствава на тържества отъ голѣмо морско значение и винаги, съ своето благосклоно участие въ тѣхъ е подчертавалъ важноста на събитието. Той присѣдствава и на освещаването на дружество „Короловагъ“ (Акционерно дружество за строене на кораби, локомотиви и вагони) въ Варна на 27. V. 1928 г. Следъ привършване на тържеството, сбогувайки се съ присѣдстваващитѣ, Негово Величество Царътъ каза всѣкому по нѣколко думи. Сбогувайки се съ менъ, той ме запита: „Какво правятъ вашитѣ Ноктилука милиарисъ?“ — „Добре сж, Ваше Величество“, му отговорихъ азъ. Следъ заминаването Му много отъ присѣдствающитѣ се заинтересуваха да узнаятъ какво означаватъ тѣзи думи. Обяснихъ имъ, че *Noctiluca miliaris* или тѣй нареченитѣ нощно-свѣтци (морски свѣтулки) сж ниши едноклетъчни морски животинки, едни отъ важнитѣ фактори за свѣтенето на морето нощно време, и че по този въпросъ неотдавна бѣхъ писалъ специална статия.

Негово Величество Царътъ следи и познава отлично нашата и чуждата морска литература. Нѣма морски въпросъ, по който Той да не е въ течение и да не го познава съ голѣми подробности.

* * *

До колко Негово Величество Царь Борисъ III е голѣмъ и истински морякъ, ценящъ и съзнаващъ отлично значението и преимуществото на морето, пролича очевидно презъ време на царската сватба въ края на м. октомврий 1930 г., когато Той пожела да доведе Своята Августейша съпруга въ България съ скромнитѣ сръдства на нашето корабоплаване, подъ сѣнката на националното знаме. Той предпочете, предъ сухоземния и въздушния пѣтъ, свободния и независимъ морски пѣтъ, съ което

за лишенъ път подчерта значението на морето и вниманието, което българският народъ трѣбва да му отдава.

На 9. VIII, 1931 г. се отпразднува тържествено въ Варна 50 годишниятъ юбилей отъ основаването на Морското училище. Негово Величество Царьтъ, придруженъ отъ Нейно Величество Царицата, Тѣхни Кралски Височества Херцогиня Надежда и Херцогъ Вюртембергски и Тѣхни Царски Височества Княгиня Евдокия и Князь Кирилъ Преславски, присъствува на това рѣдко морско тържество. Следъ произнесената блестяща речъ по случая, Негово Величество пожела да разгледа уредената изложба въ връзка съ 50 годишния животъ на Морското училище и постигнатитъ презъ това време резултати. Азъ, въ качеството си на началникъ на Морското училище и уредникъ на тържеството и изложбата, съпровождахъ Негово Величество. Той разгледа всичко внимателно, пояснявайки на съпровождащото Го царско семейство изложенитъ предмети и снимки и допълняйки поясненията си съ историческитъ събития, свързани съ тѣхъ. Въ краткото време при разглеждането на тази морска изложба Негово Величество Царьтъ разказа съ голѣми и интересни подробности почти цѣлата история на нашия флотъ. Живѣлъ твърде близко до дейността и развитието на Морското училище и Флота, Негово Величество познава въ най-голѣми подробности миналото и настоящето на нашитъ морски служби.

* * *

Негово Величество Царь Борисъ III, пребивайки на лѣтуване въ двореца Евксиноградъ, не е изпускалъ никога случая да се запознае по-отблизо съ дейността на Флота на Негово Име и провеждащата се подготовка, давайки винаги компетентни мждри и ценни указания на съответнитъ ръководители. Презъ лѣтото 1932 г., когато курсиститъ-офицери отъ ротно-командирската школа изпълняваха съ кораба „Рибаръ“ въ Варненския заливъ едно бойно учение по минопоставяне и миночистене подъ мое ръководство, Негово Величество Царьтъ дойде, придруженъ отъ Височайшето семейство, при кораба. Той остави придружаващитъ Го въ моторната лодка „Вѣра“, за да наблюдаватъ учението отъ безопасно разстояние, а самъ се качи на кораба, за да го разгледа и присъствува непосредствено на занятието. Той остана на кораба до края на учението, давайки ми ценни указания за по-голѣмата сигурностъ и по-добрия резултатъ отъ провеждащата се подготовка на младитъ морски офицери. Това не бѣше единственъ случай. Негово Величество Царьтъ присъствува много често презъ лѣтото и есента на нашитъ разнообразни морски занятия, артилерийски стрелби, бойни учения и пр., проявявайки живъ интересъ къмъ тѣхъ и давайки въ заключение една компетентна и строга оценка, придружена съ необходимитъ мждри напътствия за бждеще.

Все къмъ това време, а може би и малко порано, Негово Величество Царьтъ присъствува на

Негово Величество Царьтъ, придруженъ отъ Височайшето семейство, на излизане отъ изложбата по случай 50-годишнината отъ основаването на Морското училище

едно съвмѣстно десантно учение, предприето отъ частитѣ на Варненския гарнизонъ и изпълнено въ района на манастира „Св. Константинъ“. Разборътъ на това десантно учение стана въ лагера на 8. Приморски на Нейно Царско Височество Княгиня Мария Луиза полкъ въ присѣдствието на Негово Величество. Следъ привършването на разбора Негово Величество Царьтъ обобщи поуки отъ това учение и каза заключителни думи. Специално по отношение на морскитѣ действия Той ги разкритикува основно и съ голѣма вѣщина, като указа и насокитѣ на бъдещата флотска подготовка. При тия заключителни думи Той начерта въ едри шрихи плана за бъдещата сериозна и настойчива бойна подготовка на Флота на Негово Величество съ огледъ да се добиятъ още по-бързи и по-сигурни резултати. Този планъ ние съ жаръ следвахме неуклонно. И ако сега Флотътъ на Негово Име е отбелязалъ презъ последнитѣ нѣколко години една повишена и напълно резултатна бойна подготовка, това се дължи преди всичко на мъдрия, начертанъ отъ Негово Величество планъ и на Неговитѣ непрестанни грижи и напѣтствия въ това отношение както и на интуитива, който Той вдъхва въ личния съставъ на флота чрезъ Своя могъщъ и заразяващъ личенъ примѣръ като морякъ.

* * *

На голѣмия моряшки празникъ — Никулденъ 19.XII.1936 г. — както всѣка година, младитѣ моряци отъ Флота на Негово Величество даваха клетва за вѣрностъ на Царя и Отецеството. Очакваше се да присѣдствува на клетвата и Негово Величество. Времето бѣше много вѣтровито, и въ Варненския заливъ имаше голѣмо вълнение. Тѣмъ преди започване на церемонията Негово Величество Царьтъ пристигна съ новата си моторна лодка „Надежда“, съ подobaващата за случая тържественостъ. Следъ привършването на цѣлата церемония и благоволенieto Му да вземе участие въ традиционната морска закуска съ печенъ шаранъ, Той си замина за двореца Евксиноградъ, въпреки лошото море, пакъ съ моторната лодка „Надежда“.

Въ случая Негово Величество Царьтъ, като истински и опитенъ морякъ, предпочете по-трудния,

по-опасния и по-продължителния морски пътъ, отколкото по-спокойния, по-сигурния и по-краткия сухоземенъ пътъ, за да даде още по-голѣма тържественостъ и още по-голѣмо значение на това военно-морско празненство. И тукъ личниятъ примѣръ на Негово Величество бѣше могъщъ и величественъ, отговарящъ напълно на царскитѣ Му, въ пълния смисълъ на думата, голѣми морски дарби. Този царственъ морски жестъ направи извънредно силно впечатление на присѣдствающитѣ на тържеството множество военни и граждански лица.

* * *

Презъ м. августъ миналата 1937 г. се освещаваше новопостроеното пристанище въ Царево (Василико). Негово Величество Царь Борисъ III. пристигна на това празненство съ торпедоносецъ „Дръзки“ (придруженъ отъ контръ-адмиралъ Ив. Валичичковъ), тържествено посрещнатъ отъ останалитѣ кораби отъ флота на Негово Величество подъ моя флагъ и съответно салютуванъ съ 21 топовни гърмежи. Следъ приемането на салюта, спазвайки напълно предписанията на морския уставъ и морскитѣ традиции, Негово Величество Царьтъ благоволѣ да заповѣда да ми отговорятъ отъ кораба „Дръзки“ съ ответенъ салютъ отъ 11 изстрела, съобразно служебното ми положение.

Това бѣше единъ исторически моментъ. За пръвъ пътъ отъ създаването на нашия флотъ, благодарение, на стеклитѣ се благоприятни условия и Височайшото благоволение, единъ морски началникъ бѣше удостоенъ съ първия ответенъ царски салютъ.

Негово Величество Царьтъ почита и пази свето морскитѣ правилници и старитѣ морски традиции, които сж отъ голѣмо значение за възпитаването на младитѣ моряци и за създаване въ тѣхъ високъ и мощенъ морски духъ.

* * *

Презъ миналата 1937 г. на Никулденъ Н. В. Царьтъ пакъ присѣдствува на клетвата на младитѣ моряци въ Варна и въ сжщото време тържествено предаде на частитѣ отъ флота (Дунавската и Черноморската на Н. В. Флотилии и Морска Учебна на Н.

Негово Величество Царьтъ произнася речта си при освещаване бойнитѣ знамена на Флота

Негово Величество Царь Борисъ III въ деня на клетвата на младитѣ моряци отъ Флота на Негово име и раздаване на знамената на флотскитѣ части разговаря съ командующия парада капитанъ I рангъ Сава Н. Ивановъ — Варна, 19.XII.1937 г.

В. Частъ) три знамена — сжщо единъ исторически моментъ — първитѣ знамена, които Флотътъ на Негово име получаваше отъ създаването му. И въ този случай Негово Величество Царътъ пристигна въ района на Флота и си отиде по вода. Той дойде съ моторната лодка „Вѣра“, тържествено посрещнатъ съ обичайния царски салютъ отъ 21 изстрела и си замина за Евксиноградъ съ сжщата моторна лодка, пакъ тържествено изпратенъ съ традиционния царски салютъ. Въ великолепитѣ речи, които той държа по отношение на клетвата и въ връзка съ предаването на знамената, между другото, Той каза за Флота следнитѣ исторически думи, пропити съ отличното царско познаване на Неговия Флотъ:

„... Тѣзи знамена, които днесъ ви предавамъ, символизиратъ връзката между едно славно минало, съ което частитѣ на флота могатъ да се гордѣятъ, едно достойно настояще и, съ Божията воля и благословението на Свети Никола, едно славно бждеще...“

* * *

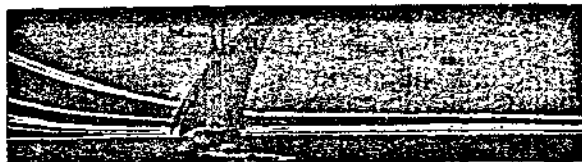
Не е мислимо въ една статия отъ нѣколко страници да се обрисова напълно мощниятъ образъ на Негово Величество Царь Борисъ III, като морякъ. Тукъ азъ нахвърлихъ само набързо и въ едри шрихи най-характерното отъ това, на което азъ лично съмъ билъ свидетел и което най-силно

се е запечатало въ мене, по отношение голѣмото морячество на Негово Величество Царя. То, обаче, въ края на крищата, е само една твърде малка частичка отъ сжщинската негова голѣма, талантлива, мощна и царствена фигура, като голѣмъ и съ свѣтовна известностъ български морякъ.

Нека по случай 20 годишнината отъ възшествието Му на Престола на славнитѣ български Царе, въ историческата върволица на които, благодарение на Своитѣ голѣми природни дарби и мждри дѣла, Той заема едно отъ най-достойнитѣ мѣста, и който въ добавъкъ на това е единствениятъ български Царь-морякъ, познаващъ отлично голѣмото значение на морето и на морската стопанска и военна сила за преуспѣването на България, да Му пожелаемъ отъ все сърдце и душа, ние моряцитѣ и членоветѣ на Българския Народенъ Морски Сговоръ, като на истински и могъщъ нашъ Върховенъ покровителъ, здраве, бодростъ и благоденствие, за Негова лична радостъ и щастие, за радостъ и щастие на Височайшия Му домъ, за радостъ и щастие на цѣлокупния български народъ, и за да може и за бждеще да ръководи, както и до сега, мждро и резултатно, сждбинитѣ на сегашната и бждещата цѣлокупна и мощна морска България.

Да живѣе и преуспѣва нашиятъ любимъ Царь-морякъ!

Варна 10. IX. 1938 г.

С. СТЕФАНОВЪ — КОНТРЪ-АДМИРАЛЪ О. З.

Негово Величество Царь Борисъ III, покровителъ на българската морска идея

Тъжни и пълни съ неизвестност бѣха последнитѣ дни на месецъ септември хиляда деветстотинъ и осемнадесета година. По лицата на всички моряци личеше загриженостъ за утрешната съдба на Родината, но на трети октомврий, когато стана оповестяването на манифеста, съ който Негово Величество Царь Фердинандъ I се отказваше отъ Престола въ полза на Престолонаследника Борисъ Князь Търновски, сърцата ни отново се ободриха, защото познавахме нашия новъ Царь, още отъ юношескитѣ Му години, като отличенъ и смѣлъ морякъ.

Това обстоятелство ни вдѣхна вѣрата, че държавниятъ корабъ, чието кормило се поемаше отъ здравитѣ и сигурни ръце на първия български морякъ — Негово Величество Царь Борисъ III, ще превъзмогне всички бури и изпитания и ще бѣде отведенъ въ обнадяващо и добре защитено пристанище.

Буритѣ и нещастията следъ трети октомврий, обаче, не само че не престанаха, но се и засилиха. Младиятъ Царь още отъ първитѣ дни на царуването Си трѣбваше да преживѣе голѣми горчевини и изпитания. Чужди войски навлѣзоха въ земята ни, чужди ръце посегнаха и на плавателнитѣ съдове на малкия ни, но славенъ боевъ флотъ. Въ Нюйи искаха не само неговото унищожаване, но и да не се позволи на България въобще да мисли за морето. Военнитѣ и морски постановления отъ мирния договоръ съ Германия за ограниченията

на въоръжението безогледно бѣха предписани и за България. Така се стигна до смѣшното положение, че за прилагането на ограниченията спрямо българския флотъ бѣ назначена съглашенска комисиия отъ нѣколко адмирала, между които даже и японски.

Въ тия тежки времена отъ всички наши държавници само Негово Величество Царьтѣ имаше ясно схващане за значението на морето и воднитѣ пѣтища въ всестранныя бѣдещъ напредѣкъ на България. За Него бѣше ясно, че ако се допусне пълното унищожение на българския флотъ, ще се лишимъ отъ възможността да подготвяме моряци за родното корабоплаване, което, отъ друга страна, означаваше неговото загиване и откъсването на българина завинаги отъ морето. Благодарение на тази Височайша прозорливостъ и непрестанното застъпничество предъ наши и чужди, на България се разреши да има морска и дунавска полицейска служба съ десетъ слабо въоръжени кораби (въ тѣхното число влизаха и четиритѣ наши торпедоносци, които се намираха въ това време въ съглашенски ръце) за закрила на рибарството и търговското корабоплаване въ териториалнитѣ води.

Къмъ тази новосъздадена служба се прехвърлиха всички поддѣления на флота, като се запази почти цѣлиятъ команденъ личенъ съставъ и наличнитѣ плавателни сръдства.

Презъ 1920, 1921, 1922 години въ флотскитѣ работилници кипѣше трескава работа: извършваше се цѣлостна поправка на върнатитѣ ни отъ съглашенцитѣ, въ съвършенно разнебитено състояние и неспособни да се движатъ, наши четири торпедоносца. Когато, презъ това време, Негово Величество Царьтѣ пребиваваше въ Евксиноградъ, не пропускаше случай да посети флотскитѣ казарми, за да подбодри началницитѣ и моряцитѣ, като казваше:

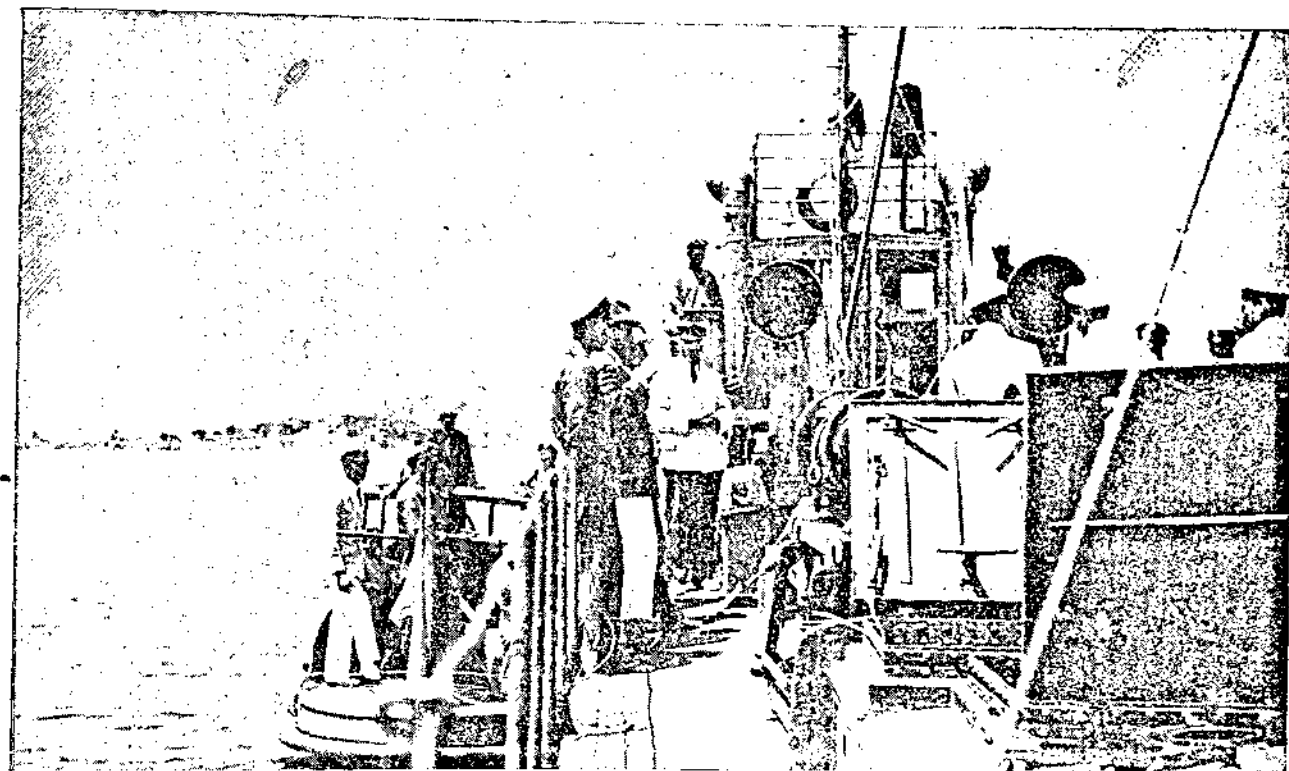
„Виждамъ вашата упорита работа и вашето старание да възобновите старитѣ ни корабчета. Нищо, че сж малки и стари! Тѣ могатъ много добре да служатъ, като ядро за подготовка на личния съставъ, което за сега е най-важното. Набавянето на нова материална частъ е въпросъ на парични възможности, а за подготовката на добъръ личенъ съставъ се иска много време и добри учители съ каквито, за щастие, ние сега разполагаме“.

Наистина, на тѣзи кораби и сега продължаватъ да се подготвятъ отлични моряци, еднакво нуждни за военния и търговски флотъ и за всички пристанищни служби.

Негово Величество е най-яръкиятъ радѣтелъ за напредѣка на нашето морско дѣло въ всѣко отношение, въ успѣха на което той силно вѣрва. Неговиятъ заветъ „Българи, обичайте морето и пазете роднитѣ брѣгове! Нашето бѣдеще е въ морето и въ Дунава, чрезъ тѣхъ ние ще ковемъ нашето благоденствие. Коработо, трудолюбиво и напредничаво българско племе заслужава по-добра участъ. То ще продължи своя напредѣкъ и на морето“, дава подтикъ и неизчерпаеми сили на всички голѣми и малки труженици, работещи за преуспѣването на българското морско дѣло.

Негова Величество Царьтѣ и бившиятъ н-къ на флота кап. I р. С. Стефановъ

Негово Величество въ нашъ воененъ корабъ на р. Дунавъ

Нѣма начинание изъ областъта на българската морска идея, което да не е свързано съ Неговото име. Той е върховенъ покровителъ на организацията „Български народенъ морски сговоръ“ и на „Съюза на българскитѣ моряци“. Негово Величество Царьтъ живо се интересува за развоя на българското параходно д-во, което въ последнитѣ нѣколко години направи значителенъ напредъкъ съ доставянето на четири нови и съ поржчката на още единъ търговски корабъ.

Голѣма радостъ ще е изпиталъ Негово Величество Царьтъ, когато въ едно отъ заседанията на неотдавнашната сесия на народното събрание всички оратори се изказаха одобрително, и народното представителство единодушно гласува закона за сключване заемъ отъ Б. З. К. Банка, отъ който да се купятъ плавателни съдове за дунавското ни корабоплаване. Въ този единодушенъ одобрителенъ воть Той съ особено задоволство ще е констатиралъ, че българската морска идея вече добре се е възприела отъ българския народъ.

Негово Величество Царь Борисъ III не е само идеенъ радѣтель на морската идея, но и силно обича морето и неговата стихийна мощъ. Никога развълнуваното море не Го е спирало отъ замисленото и предприето пжтуване. Забележителенъ е случаятъ при пжтуването на Царственитѣ Младоженци отъ Бриндизи до Варна.

Следъ сватбената церемония въ Асизи Августейшитѣ младоженци заминали за Бриндизи, гдето ги очаквалъ българскиятъ корабъ „Царь Фердинандъ“, нарочно пригоденъ до отведе Негово Величество Царя и Августейшата му съпруга Царица Йоанна въ България. Морето било силно развълнувано, затова италиянскитѣ моряци съветвали Тѣхни Величества Царя и Царицата да се откажатъ отъ пжтуването по море и да заминатъ за България по суша, ала Тѣ не се съгласили. „Царь

Фердинандъ“ дигналъ котва и се отправилъ въ яростно-развълнуваното море. Презъ всичкото време на пжтуването Негово Величество е бодърствувалъ на капитанския мостъ, като е давалъ ценни напжтствия на команданта на кораба. На 30 октомврий, следъ бурното пжтуване, „Царь Фердинандъ“ навлиза въ спокойнитѣ води на Черно море, посрещнатъ отъ четиритѣ български торпедоносци, които съ своитѣ топовни салюти първи поздравиха Височайшитѣ младоженци съ навлизането имъ въ българскитѣ териториални води.

Обичьта на Негово Величество Царь Борисъ къмъ морето отдавна е станала легендарна между жителитѣ на нашето крайбрѣжие. Много пжти въ тихо и бурно море Царьтъ кръстосва водитѣ на Черно море съ Своята моторна лодка, умѣло управлявана отъ Самия Него. Не е останалъ кжтъ отъ нашето черноморско крайбрѣжие, който да не е посетенъ отъ Царя по нѣколко пжти.

Ето защо сега, когато празнуваме двадесетъ годишнината отъ Възшествието на Негово Величество Царь Борисъ III на престола на българскитѣ царе, ние, старитѣ моряци, сме особно радостни и щастливи, че благодарение на Неговия държавнически усѣтъ, тактъ и търпение, ограничителнитѣ постановления на Ньойския договоръ относно морското ни въоръжение, заедно съ ограниченията въ сухопжтната ни войска, сж премахнати, и безъ каквито и да било ограничения вече могатъ да се предприематъ мѣрки за организирането на нашата морска и рѣчна отбрана. И като разчитаме на мощната подкрепа на Височайшия пръвъ български морякъ, ние сме увѣрени, че скоро водитѣ на Черно море и Дунава ще се порятъ отъ нови модерни подводници, торпедни лодки и други бойни единици, обслужвани отъ отлично подготвени и преданни на Негово Величество и Родината смѣли моряци.

Д-ръ Г. В. ПАСПАЛЕВЪ

Царьтъ и Морската биологична станция съ аквариумъ въ Варна

Рѣдко сж монарситѣ, които да съчетава въ себе си качества на единъ мждъръ държавенъ вождь, да обича въ народа си съ топла, непринудена любовъ, а сжщевременно и успоредно съ грижитѣ и заниманията си по управлението на държавата да иматъ сили, време и — най-важното — дълбоко желание да опознаятъ тайнитѣ на природата, да я обича въ и изучава въ така основно, както това е присжщо на истинскитѣ научни труженици. Българскитѣ народъ има щастieto да бжде воденъ именно отъ единъ таквъ рѣдкъ монархъ. Негово Величество Царь Борисъ III, чието двадесетгодишно царствование съ радостъ празнуваме днесъ, не е само способенъ държавенъ владѣтель, който успѣ съ чудно умѣние и търпение да изведе въ народа ни изъ мжчния и пълень съ страшни опасности следвоененъ хаосъ. Презъ тия 20 години Той ни показва не само своитѣ високи държавнически качества, но и много свои разностранни интереси и познания изъ различнитѣ клонове на науката и преди всичко — изъ природознанието! Въ това отношение нашиятъ Царь, подобно на Негово Величество Царя Отецъ, е надаренъ съ дълбоко желание да изучава и опознава майката-природа! А любовта къмъ природата и изучаването нейнитѣ сжщества облагородява въ високо ума и душата на всѣки човѣкъ!

Като изразъ на това дълбоко желание да се опознае и изучи природата, Негово Величество Царь Борисъ III подържа съ такова рѣдко настояване Царскитѣ природонаучни институти въ София. Тѣ се състоятъ отъ Царския естествено-исторически музей, ботаническата и зоологическа градини, които, сѣло можемъ да кажемъ, сж на висотата на първостепенни европейски институти. И Той има не само грижата за тия институти, но и истински имъ се радва и ги пръвъ използва. Защото нѣма животно или растение, донесено въ тия институти, което Той да не е видѣлъ, опозналъ, изучилъ. Неговиятъ частенъ работенъ ест.-историч. кабинетъ се помѣщава въ самия музей, и тамъ Той се отдава на изучаване чуднитѣ творения на майката-

природа. Затова и нашиятъ единственъ университетъ се радва да има своя *Владѣтель* и като свой *пръвъ почетенъ докторъ по естествентѣ науки!*

Изразъ на сжщия дълбокъ интересъ къмъ естествентѣ науки е и вниманието, което Н. В. Царьтъ показва къмъ Морската биологична станция съ аквариумъ въ Варна. Замислена и създадена отъ Негово Величество Царя-Отецъ, станцията биде открита *лично отъ Негово Величество Царя*. Знаменателни ще останатъ думитѣ, казани отъ Него при откриване на станцията, думи, които сж сжщевременно едно откровение и една програма:

„Съ радостъ присжтствувамъ на освещаването и откриването на още едно културно дѣло въ нашето отечество, издигнато на китния черноморски брѣгъ. Съ ентузиазъмъ къмъ хубавата идея се положила преди четвъртъ вѣкъ основитѣ на този институтъ. За жалостъ преживенитѣ тежки години попрѣчиха за неговото навременно привършване, и едва днесъ нашата морска станция отваря широко своитѣ врати за неуморнитѣ труженици на младата ни наука, вложили всички свои сили и познания въ услуга на родината.

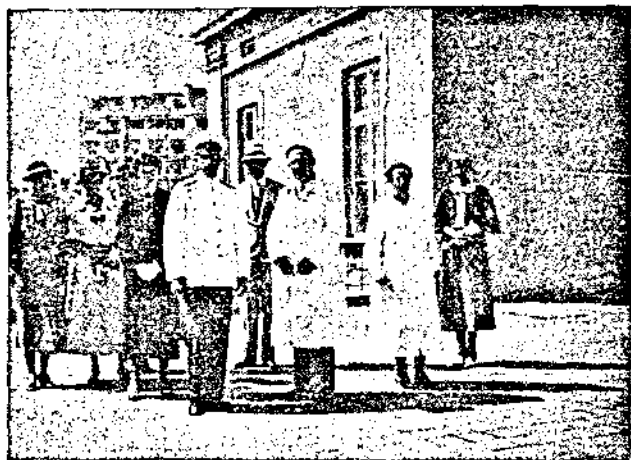
Морската зоологич. станция съ аквариумъ иде да попълни една празнота въ редицата научни институти, рожби на нашия Университетъ. *Но следъ тежката стопанска криза, която преживяваме заедно съ всички други народи, ние българитѣ не спрѣхме да отдѣляме отъ скромния си залѣкъ за наука и просвѣта, чрезъ които да творимъ нови блага и да внасяме своята скромна данъ въ сѣкровищницата на общочовѣшката култура.*

Откритиятъ днесъ български институтъ за изучаване на Черно море *ще работи за чистата наука, ще обслужва народната просвѣта и националното ни стопанство*. Нека се надѣваме, че снабденъ съ необходимитѣ съоржжения и удобства, той ще може да даде гостопримство и на чуждестранни учени, които, посещавайки малката, но културно порастнала България, биха могли на тоя очарователенъ брѣгъ да изучаватъ една интересна морска фауна“.

Интересътъ на Негово Величество къмъ станцията не се свършва само съ откриването ѝ. Почти при всѣко идване въ Варна Той не пропуска да посети станцията, за да се осведоми за нейното развитие и да се порадва на морскитѣ и сладководни обитатели въ аквариума. Той използва всѣки случай за да покаже станцията и аквариума, както на *членоветѣ на Височайшето семейство*, така и на *високитѣ си гости*, които често самъ развежда.

Неизгладими впечатления сж оставили въ менъ почти всички посещения на Негово Величество. Ето нѣкои отъ тѣхъ:

Вѣтровитъ есененъ день презъ 1933 година. Използувамъ за пръвъ пжтъ моторната лодка „Генералъ Кирковъ“, дадена ми на разположение отъ началникъ флота, и правя изследвания въ горната част на Варненското езеро. Закотвени работимъ въ люлѣщата се лодка. Залисани въ работа не

Височайше посещение въ аквариума презъ и. септември 1935 г.

виждаме, че къмъ насъ се приближава царската лодка отъ къмъ Гебедже. На лодката е издигнато царското знаме, и тя бързо се направлява къмъ насъ. На борда ѝ стои Негово Величество Царътъ и усмихнатъ поздравява! Слисани едва успяхме да отговоримъ на поздрава Му... На другия денъ Негово Величество посети станцията и пита какво правихме вчера въ езерото. Обяснявамъ.

— Но тази лодка не е стабилна, — казва Негово Величество, — тя не е мореходна. Съ нея не бихъ желалъ да ви видя при вѣтъръ нито въ залива даже...

Благодарихъ за съвета и най-добросъвестно го изпълнихъ.

* * *

Августъ 1934 год. Негово Величество Царътъ, придруженъ отъ Негово Царско Височество Князь Кирилъ, посети станцията и пожела да разгледа и инсталациитѣ въ избенитѣ помѣщения. Тукъ сж и работилницитѣ на станцията. Въ една отъ тѣхъ стои извънбортовъ моторъ, неотдавна повреденъ при работа. Негово Величество забелязва мотора и усмихнатъ казва: „Счупили сте си мотора“. Отговарямъ: „При работа и това се случва, Ваше Величество!“ — „Да, но счупената кърмилна перка едва ли ще може да се поправи... Чакайте! Азъ имамъ единъ извънбортовъ моторъ, който ще може добре да ви служи. Ще ви го прата, за да не прекъсвате работата си“. Още въ сѣщия денъ следъ обѣдъ предъ станцията спира камионъ, и дворцовиятъ механикъ носи единъ хубавъ, голѣмъ извънбортовъ моторъ, който и до днесъ станцията използвава и пази като цененъ даръ.

* * *

Септемврий, 1935 година. Негово Величество Царътъ, заедно съ Нейно Величество Царицата, Нейно Височество Княгиня Евдокия и гоститѣ си Тѣхни Височества Вюртембергския Херцогъ и Херцогиня, придружени отъ директора на Царскитѣ научни институти г-нъ д-ръ Бурешъ, г-жа и г-ца Бурешъ, посетиха и разгледаха подробно цѣлата станция. Най-напредъ Височайшитѣ гости се спрѣха при релефа на Черно море въ парка предъ станцията. Освенъ дѣното на морето, изобразенъ е релефно само българскиятъ брѣгъ. Тамъ ги посрещнахъ, за да дамъ евентуално нуждитѣ обяснения. Негово Величество Царътъ пита: „Ами защо сте изобразили релефно само българския брѣгъ?“ Обяснявамъ, че желанието ми е да представя релефно всички брѣгове и по-голѣма частъ отъ България, но срѣдствата още не ми позволяватъ това. Негово Величество усмихнатъ казва: „Направете го. За останалото азъ ще се погрижа“...

Продължаваме обиколката изъ аквариума, и Негово Величество се спира предъ басейна на голѣмата морска костенурка. Витринното стъкло на този, както и на нѣколко други басейни, е пукнато още отъ времето на рибарското училище и, за да не тече, е залепено съ специално, но черно лепило, което, разбира се, дразни при наблюдението. Негово Величество се обръща къмъ менъ и пита: „Не могатъ ли да се смѣнятъ счупенитѣ стъкла?“ Обяснявамъ, че за сега това е трудно, едно защото тия дебели и шлифовани стъкла сж твърде скъпи и друго, защото трѣбва да се доставятъ отъ странство, а получаването на чужда валута отъ Б. Н. Банка не е лесна работа... Негово Величество из-

Царътъ и д-ръ Г. В. Паспалевъ на терасата на аквариума

виква г. д-ръ Бурешъ и казва: „Г-нъ Бурешъ! Да доставимъ ние тия стъкла. Възметете си бележка!“

За следващото лѣто всички брѣгове на Черно море, съ голѣма частъ отъ България бѣха релефно представени, и счупенитѣ стъкла замѣни съ нови...

А на излизане отъ станцията, видимо доволенъ и добре разположенъ, Негово Величество казва на г. д-ръ Бурешъ, който стои до него: „Да, може и има какво да направи г. Паспалевъ, но липсватъ му вжглища“. Сжщевременно Негово Величество, обрънатъ къмъ менъ, смѣйки се търка двата си първи прѣста на дѣсната рѣка, за да поясни, че се отнася до пари... Г-нъ д-ръ Бурешъ не вижда това пояснение, гледа въпросително и недоумява за какви вжглища се отнася въпросътъ... Негово Величество, като вижда недоумението на г. Бурешъ, весело се смѣе и казва: „Пари, пари, бѣли вжглища му липсватъ!“

Всѣко идване на Негово Величество въ станцията е съпроводено съ толкова явенъ интересъ къмъ работата и съ толкова морална подкрепа, че се превръща въ истински духовенъ празникъ за работящитѣ въ нея, празникъ, който дава мощенъ импулъсъ къмъ нова непрекъсната и всеотдайна работа за преуспѣване на дѣлото!

Щастливъ е българскиятъ народъ, че има за вождъ Негово Величество Царъ Борисъ III. Единъ истински духовенъ вождъ! *Любовъ, върностъ, всеотдайностъ дължимъ ние Нему! И Той ги има, ние Му ги даваме, за да ни води къмъ все по-свѣтли дни, все по-голѣмъ духовенъ и материаленъ напредѣкъ!*

Варна, Аквариумъ, 3. X. 1938 г.

Безкрайната любовъ на Царя къмъ морето трѣбва да вдъхновява стремежъ : : менитѣ на всички българи! : :

Негово Величество Царятъ разговаря съ италианския адмиралъ Морено въ Евксиноградъ при посещението на една италианска ескадра въ Варна

ДИМИТЪРЪ Д. ДОБРЕВЪ — Капитанъ I рангъ о. з.

СПОМЕНИ

Презъ октомврий 1899 г. бѣхъ преведенъ отъ Русе въ Варна и назначенъ въ чинъ мичманъ I рангъ за вахтенъ началникъ и миненъ офицеръ на „Надежда“.

Царятъ, тогава още князь Фердинандъ, и децата му често идваха на „Надежда“ и плтуваха съ нея. Най-характерното, което се е връзало тогава и е останало въ паметта ми по отношение на Негово Величество Царь Борисъ III, тогава Престолонаследника Князь Борисъ Търновски, е Неговата разсудливостъ и скромностъ, избиваща въ свѣтливостъ.

Презъ зимата 1899/1900 год., на седемгодишната си възраст, Той прекара тифа въ Пловдивъ.

Презъ лѣтото заедно съ брата си Князь Кирилъ Преславски и княгинитѣ Евдокия и Надежда замина презъ Кюстенджа въ Унгария, гдето Царятъ Отецъ има наследствени имоти.

При тръгването ни отъ Евксиноградъ, при снемането ни отъ котва, князетъ Борисъ и Кирилъ дойдоха при менъ на носа, гдето се намириха парниятъ кранъ и другитѣ приспособления за маневриране съ котвитѣ. Моятъ постъ по разписанието при заставане и прибиране на котвитѣ бѣше тамъ.

Презъ всичкото време на манипулирането на помощния ми персоналъ при прибирането на котвата князетъ най-внимателно следѣха заповѣдитѣ и изпълнението, както и работата на машината. Следъ като котвата бѣ поставена на мѣстото си и окончателно закрепена по походному, излѣзохме на палубата. Тамъ князетъ се заинтересуваха отъ

торпеднитѣ тржби, които бѣха по една на борть. Извикахъ обслугата на лѣвата тржба и обяснихъ на князетъ назначението и манипулациитѣ съ торпедото и тржбата.

Когато свършихъ обясненията си, князь Кирилъ се обади, че приспособленията за маневрирането съ котвитѣ сж по-интересни. Князь Борисъ се замисли малко и отсѣче, че инсталацията за изстрелване на торпедото е по-важна.

Вълнението лека полека се усиляваше, и отатѣкъ Калиакра се разигра доста силно. Князетъ и княгинитѣ се прибраха въ княжеското помѣщение.

Когато заставахме на кея въ Кюстенджа, князетъ и княгинитѣ бѣха готови да напуснатъ „Надежда“. Княгинитѣ се оплакваха отъ токущо претърпенитѣ неприятности отъ люлбенето на „Надежда“ отъ вълнението. Князь Борисъ нито се оплакваше, нито говорѣше за вълнението и качката. Стоеше съсредоточенъ въ себе си и чакаше търпеливо последнитѣ приготовления за слизането на кея.

По пѣтя за Варна, следъ като заминаха князетъ и княгинитѣ, старшиятъ офицеръ на „Надежда“ ми се оплака, че Князь Борисъ билъ много любознателенъ. Попиталъ го билъ за нѣщо по устройството на „Надежда“, на което той не можалъ да му отговори и му даде нужнитѣ обяснения.

Мина се време. Презъ балканската война Князь Борисъ прекара близо единъ месецъ въ Евксиноградъ. Често отъ тамъ ми предаваха по

телефона да изпратя торпедоносецъ въ разпорежданieto на Князь Бориса съ изричната добавка, лично азъ да не отивамъ съ него. На нѣколко пжти ходи той съ торпедоносца и изъ миннитѣ заграждения.

При заминаването за София заповѣда да го причакамъ на „Надежда“. Торпедоносецътъ пристана на „Надежда“, която бѣше вързана на кея въ Варна до паспортното отдѣление. Качи се Той на палубата, здрависа се съ командата и офице-

ритѣ, заповѣда ми да ги распустна, заприказва се съ менъ и се интересува нѣщо отъ лѣвото 10 с/м орджие на „Надежда“. На кея до „Надежда“ започна да се трупа народъ. Дигна си очитѣ, съгледа тълпата и зачудено ме запита, за какво се е събрала. Отговорихъ, че това сж гражданитѣ, които отъ преданостъ и обичъ сж дошли да Го видятъ. Отпусна свѣтливо очи, юношеска червенина залѣ лицето Му, и се наведе пакъ надъ орджието.

А.А. МАНОЛОВЪ — кап. II р. о. з.

НА БОЙНИЯ МОРСКИ ФРОНТЪ

Бѣше краятъ на августъ 1915 г., когато действията въ Добруджа и по Черно Море се развиваха въ пълнъ ходъ.

Въ Варна се съсредоточиха доста сили на съюзения флотъ за подкрепа на дѣсния флангъ на войскитѣ, настѣпващи на северъ, между които се бѣше наредила, най-надѣсно, и флотската дружина.

Наблюденията за нощнитѣ действия на противника се извършваха отъ два наши торпедоносци, който излизаха вѣнъ въ морето, обхождаха, тарашуваха и бѣха готови всѣки моментъ да изстрелятъ своитѣ торпеда върху първия срещнатъ неприятель. Денемъ тая служба се поемаше отъ хидропланитѣ.

И така въ тоя день, презъ нощта, следъ като извършиха своето разузнаване, се вързаха на евксиноградския кей двата торпедоносци „Шумни“ подъ командата на пишуция, който бѣше въ сжщото време и командиръ на група торпедоносци, и „Летящи“ подъ командата на лейтенантъ Тодоровъ Никола, впоследствие блестящъ командиръ на първия български подводникъ № 18.

Вързахме се, за да почине командата, да

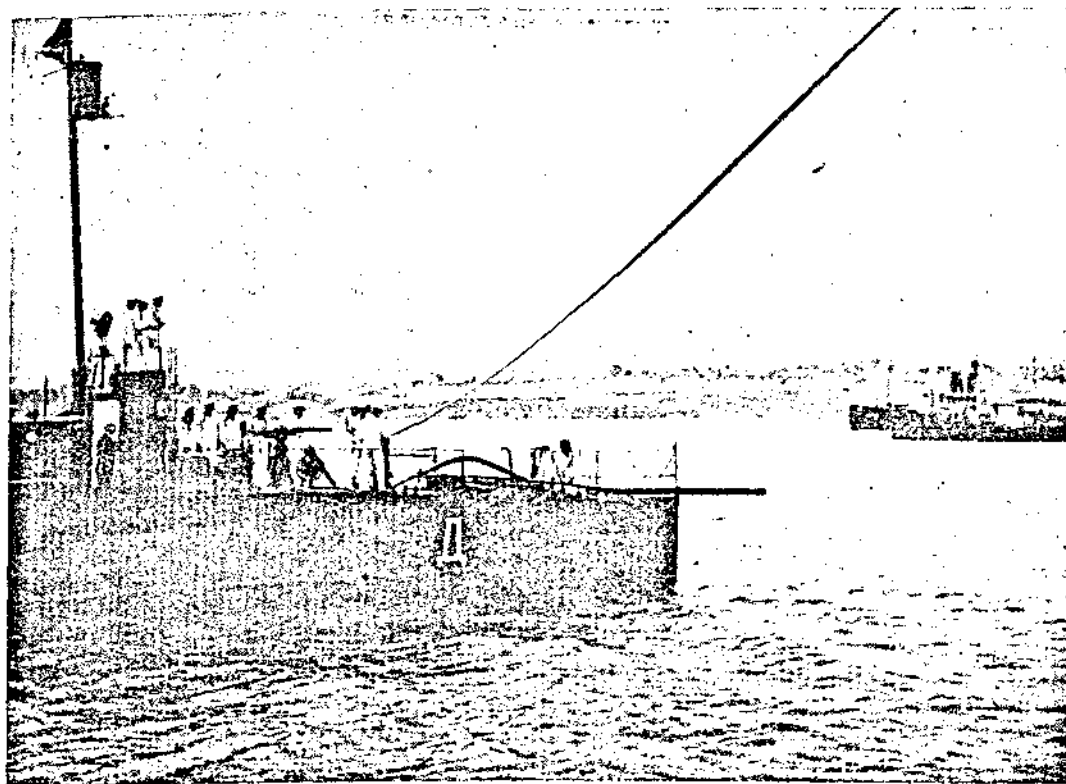
се прегледатъ механизмитѣ, и да се приготвимъ преди разсъмване за ново разузнаване.

Къмъ 3 часа сутринята дежурниятъ подофицеръ ми доложи, че откъмъ двореца „Евксиноградъ“ идватъ група офицери.

Веднага изкочихъ и за моя приятна изненада посрещнахъ Престолонаследника, Негово Царско Височество Князь Борисъ Търновски, братъ му, Негово Царско Височество Князь Кирилъ Преславски, и маршала на двореца генералъ-майоръ Сава Савовъ.

Следъ редовния докладъ и бързо размѣнени думи и като се осведомиха, че азъ съмъ старшиятъ, даде ми се заповѣдъ да тръгамъ и изпълня задачата си. Дойде при насъ и лейтенантъ Тодоровъ, но за него не последва нищо.

Да носишъ на борда си Наследника на престола и неговия единственъ братъ и да си самъ въ морето, осѣяно съ наши и неприятелски мини, кръстосвано отъ изтрѣбителитѣ на единъ грамаденъ и добре обученъ неприятелски флотъ, бѣше не особено разумно, макаръ смѣло и храбро, поради които настояхъ да дойде съ насъ и торпедоносецъ „Летящи“. Моитѣ доводи бѣха уважени, и отъ

Негово Величество открива пристанището Царево, като пресича символичната лента отъ борда на торпедоносецъ „Дръзки“

сърдцето ми падна единъ камък — „Летящи“ ни последва. Ха сега дипломация — бѣше добре двамата Височайши братя да се раздѣлятъ, по единъ на всѣки торпедоносецъ, за да се намали рискътъ, защото тукъ не се касаеше за липса на храбростъ, а за бъдещето на държавата; но нали не съмъ дипломатъ, а офицеръ, формулата не намѣрихъ, въ това не ми помогна и моятъ помощникъ мичманъ В. Игнатовъ. Ний бързо се намѣрихме въ морето, пълно съ изненади и опасни неизвестности.

Прекръстихъ се, па съ Бога напредъ се предадохъ на чувството на фатализма, че нашитѣ князе сж щастливи хора, и куршумъ не ги лови.

И така тръгнахме на северъ, обърнахме на изтокъ, минахме Каварна и приближихме носъ Калиакра.

Почна да разсъмва, а времето едно тихо, морето гладко, че да не му се нагледашъ.

Но нали почна да ме човърка, че на борта ни се намира Наследникътъ на престола... Опасността отъ подводни мини като че ли избѣгнахме; на връщане ще се държимъ плътно къмъ нашия брѣгъ, кждето вѣроятността отъ мини е по-малка; но ако задъ Калиакра се покаже нѣкой едъръ руски сомъ, като напимъ 2,000 тоннитѣ изтрѣбители отъ типа „Новикъ“, който обладава голѣма скоростъ и мощна артилерия, какво ще правятъ два по сто тона торпедоносци? А това се случваше често, защото рускитѣ изтрѣбители не рѣдко на разсъмване осмиваха около нашитѣ брѣгове.

Сподѣлихъ моитѣ опасения съ генералъ Савовъ. А Наследникътъ спокойно си изучаваше картата, разпитваше за миннитѣ заграждения, изказваше мнения, които бѣха за насъ отъ голѣма стойностъ. Той не само използуваше всѣки случай за наблюдения, но и за поука и действително изучаване нашия труденъ занаятъ, като впоследствие доказа, че основитѣ му добре е изучилъ.

Помислихъ да пратя „Летящи“ напредъ за разузнаване, но моряшката амбиция не ми позволи да останемъ и да чакаме донесенията, пъкъ и времето лѣтѣше. Пакъ решихъ: да става каквото ще, а Калиакра приближаваше!

Отново отидохъ при генерала и говорихме вече по-сериозно. Предпочитамъ азъ да стоя цѣлия день въ морето, но разберете, че Престононаследникътъ трѣбва да се върне съ „Летящи“ и да остане и се прикрива най-малко подъ батареитѣ.

Торпедоносецътъ хаърчи, милитѣ се печататъ, Калиакра приближава, отмина — слава Богу, чисто е на хоризонта.

По едно време Наследникътъ дойде при менъ позасмѣ се, радваше се и той, че щастieto не го е оставило, па ми каза:

— Искали сте да се връщаме?

— Да, Ваше Царско Височество: не за менъ, а за Васъ и България.

— Хайде сега съ Бога назадъ.

Прочетохъ въ очитѣ Му: примѣрътъ е даденъ; задачата за днесъ е изпълнена. Истина е, че въ военната педагогия, а особно на бойния фронтъ, нѣма нищо по-велико отъ личния примѣръ, още повече, когато той се дава отъ Наследника на престола и Неговия братъ Князь Кирилъ.

Въ очитѣ на моитѣ моряци проблесна огънъ на вѣрностъ, искра отъ смѣлостъ, готовностъ да мратъ. Да, задачата бѣше изпълнена, и затова, когато следъ около две седмици посрѣдъ нощъ,

на 11 октомврий торпедоносецътъ ни удари на неприятелска мина и следъ часъ и половина агония потъна, цѣлиятъ екипажъ пѣше „Добруджански край“ и за мигъ не изгуби самообладание; а на разсъмване всички спасени, подъ Балчикъ, изпѣхме Отче Нашъ, и азъ посрещнахъ имения си день „Св. Александъръ Невски“.

И тогава въ тоя тежъкъ часъ Престононаследникътъ не ни забрави — ижчейки се да спасимъ торпедоносца, ние работихме на брѣга; една сутринъ Той пристигна отъ Добричъ, кждето бѣше главната квартира; донесе ни бодростъ и нови сили, справи се за нещастieto и направи такъвъ разборъ на събитieto, че ме поразиха познанията му по основитѣ на морския бой.

За голѣмо съжаление, такива познания не всички отъ тия, които бѣха длъжни да ги иматъ, ги имаха.

Но да не забравимъ и подслушанъ разговоръ. Стоя на командния мостикъ, а на носа се разговарятъ Престононаследникътъ и моятъ доблестенъ и отличенъ помощникъ, мичманъ В. Игнатовъ, съ когото презъ войната видѣхме и добро и лошо, но никога не загубихме вѣрата въ доброто бъдеще на България.

По едно време Игнатовъ подава цигара и пали кибрита си, вогънятъ не изгасва отъ вѣтъра. Наследникътъ му каза: „Хей че си късметлия, май снощи циганка си срещналъ“. — „Вѣрно е, Ваше Царско Височество, хемъ млада и хубава бѣше, но нали е и малко моряшки занаятъ!“ Хуморътъ не напушаше Княза, даже въ време на голѣми опасности.

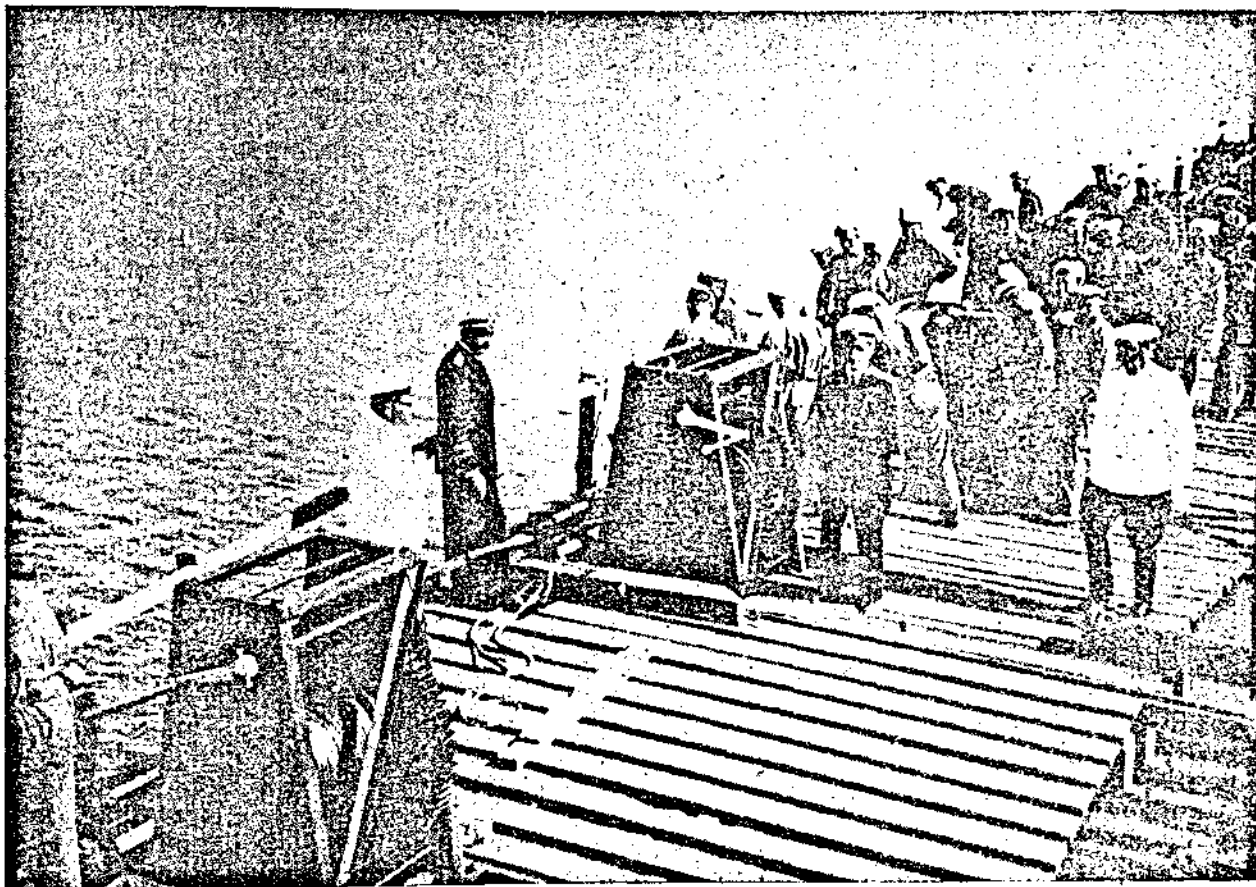
И така ние се приближихме къмъ Евксиноградъ, слънцето си направи сутрешния тоалетъ, като си тури малко червило, па се издигна на високо.

Заставахме на кея, простиха се Князетъ съ насъ и „Летящи“. Пратиха на екипажа хубаво червено вино, та на обѣдъ моряцитѣ пиха за здравето на сжипия Престононаследникъ и пѣха „Я налея, Вело моме, вино червено“, а Той малко прегърбенъ отъ тежеститѣ на поста, макаръ и още младъ, понесе кръста си по бойнитѣ полета, давайки примѣръ за подражание, и отстояваше бойната несгода, излагайки се нееднократно да стане жертва на неприятеля, щастieto, обаче, не го остави — то винаги бѣше съ Него.

И днесъ, когато Царътъ на българитѣ навършва двадесетгодишна държавна работа, възстановявайки камъкъ по камъкъ и тухла по тухла новата сграда на България, едно само Му пожелаваме — бойното щастие да бжде и Неговото политическо щастие.

Ето защо, ние моряцитѣ наричаме Царя-морякъ. Прочие, да живѣе Царътъ морякъ още дълги години, за да види осъществени блѣноветѣ на отечеството такива, каквито историята ни завеща; такива, каквито Той и всички българи желаемъ; да види най-после възстановена и нашата морска мощъ, едно отъ Неговитѣ най-съкровени желания, въ която Му дейностъ, за съжаление, Той не отъ всички е искрено подкрепянь.

БЪЛГАРИ, ОБИЧАЙТЕ МОРЕТО,
: ПАЗЕТЕ СВОИТЕ БРѢГОВЕ! :

Негово Величество Царът наблюдава работата по изваждането на германския подводник „U-45“

А. А. ТОДОРОВЪ — Капитанъ II рангъ О. Э.

ЦАРЪТЪ И НАШЕТО МИННО ДѢЛО

Наскоро следъ завръщането ми отъ минния класъ въ Русия бѣхъ назначенъ за командиръ на минния заградителъ „Камчия“. Презъ лѣтото на 1912 г. Негово Величество Царъ Борисъ III (тогава престолонаследникъ) заедно съ Н. Ц. В. Князь Кирилъ посетиха района на морските казарми, като обиколиха и разгледаха корабитъ. Следъ това, по нареждане отъ щаба на флота, азъ трѣбваше да му се представя и да покажа минитъ за заграждение, което и сторихъ. Заедно отидохме въ хранилището, където имаше на разположение нѣколко мини за обучение на командата.

Тамъ Негово Величество ми зададе редъ въпроси, относящи се до конструктивнитъ и технически особености на нашитъ мини, като същевременно се заинтересува и отъ характернитъ преимущества на разнитъ видове мини, които изучавахме въ Русия. Негово Величество много се заинтересува отъ руската мина типъ 1909 г., която имаше това преимущество, че при поставянето ѝ въ чужди води не можеше да се извади и използва отъ противника, понеже при изплаването на повърхността на морето се самовзриваваше. По тоя поводъ той, като взе предъ видъ опасенията при една евентуалност, самъ извади заключението, че тѣ не трѣбва да се вадятъ, а да се унищожаватъ.

Азъ бѣхъ много изненаданъ отъ умѣстно зададенитъ отъ Негово Величество въпроси, които свидетелствуваха, че той не само познаваше основно конструктивнитъ детайли на нашитъ мини, но и

всички подробности по тѣхното приемане и направенитъ изпитания отъ приемателнитъ комисии.

Отъ хранилището ние отидохме на минния заградителъ „Камчия“. Тамъ Негово Величество прегледа машинитъ, помѣщенята на командата и офицерскитъ каюти, както и приспособленията за поставянето на минитъ за заграждане.

И тукъ Негово Величество, следъ продължителенъ разговоръ по морски въпроси, ми направи силно впечатление съ своята морска предвидливостъ и тактическа съобразителностъ, защото следъ като изтъкна евентуалнитъ наши морски противници и възможни действия по море за защита на брѣговетъ ни, той ме погледна изпитателно и съ една спокойна категоричностъ, която не търпи противоречие, каза:

— Не ми се вѣрва, че тоя малъкъ миненъ заградителъ ще свърши голѣма работа срещу единъ сериозенъ и активенъ противникъ.

И действително, събитията не закѣснѣха да оправдаятъ, както опасенията, така и тактическитъ съображения на Негово Величество, тъй като презъ европейската война, когато ни се наложи да засилимъ нашето минно заграждение и да поставимъ минни банки далечъ предъ него, за да попрѣчимъ на рускитъ контръ-торпедоносци да се приближаватъ и обстрелватъ нашитъ брѣгове, бѣхме принудени да приспособимъ единъ отъ търговскитъ ни кораби за миненъ заградителъ и съ

него бѣхъ изпратенъ, заедно съ минния офицеръ покойниятъ кап. лейтенантъ Минковъ, да поставя минната банка, на която се взрива и потъна единъ руски контръ-торпедоносецъ.

Презъ сжщата война руски миненъ заградителъ успѣ незабелязано да нахвърля мини предъ изхода на нашето минно заграждение, на които мини се взрива тралната команда заедно съ капитанъ лейтенантъ Минковъ при опита да извадятъ минитѣ (това бѣха сигурно минитѣ отъ типа 1909 г.)

Тия бойни исторически факти доказаха съ каква голѣма предвидливостъ и тактическа съобразителностъ Негово Величество Царь Борисъ III, още като младъ престолонаследникъ, е схващалъ всички сериозни морски въпроси, отнасящи се до сигур-

ността и отбраната на нашитѣ морски брѣгове.

Азъ поздравявамъ Българския Народенъ Морски Сговоръ съ хубавата идея да посвети октомврийската си книжка на 20 годишния юбилей на нашия любимъ Царь, като ни дава възможностъ да изтрѣгнемъ отъ напластенитѣ минали спомени, сгушени всрѣдъ гѣнкитѣ на спокойно задрѣмалото минало, бисеритѣ отъ ценни исторически мисли и дѣла, изразъ на неговата голѣма предвидливостъ, мъдростъ и любовъ къмъ родния ни флотъ, отъ които да се изплете и му се поднесе като даръ оня скъпоцененъ нанизъ отъ безспорни факти, изразяващъ неговото безкрайно родолюбие и беззаветна преданостъ, съ която служи на българския народъ и държава.

Кап.лейт. ПАНЧЕВЪ

Царьтъ съ яхта „Стрела“

Много пжти съмъ чувалъ и виждалъ Негово Величество Царя да посещава и пжтува съ корабитѣ на флота по различни случаи и азъ най-разнообразни обстановки: при ремонта на корабитѣ, на проби, на занятия, въ почивка, на състезания и пр. Той винаги отблизо следи и познава до най-голѣми подробности бита на нашия малъкъ флотъ въ неговата пълна цѣлостъ.

Самъ нѣколко пжти съмъ ималъ щастieto да бжда помощникъ или командиръ на кораба, съ който пжтува Негово Величество, и да се възхища-

вамъ отъ грижовния, компетентенъ, любопитенъ и безстрашенъ „пжтникъ“ — учителъ. Неговитѣ въпроси, неговитѣ мнения, съвети и напжтствия винаги сж падали така на мѣсто, че не сж могли да ги отмѣстятъ никакви теории и авторитети.

Но най-силно се е врѣзало въ паметъта ми едно отъ пжтуванията на Негово Величество Царя съ вѣтроходната яхта „Стрела“.

Свѣтъль октомврийски день. Следъ обѣдъ, източниятъ бризъ свежѣе, и вълната му, примѣсена съ изостаналата мъртва вълна, отъ време на време надхвърля вълнолома. Моряшко време....

Обслужата на *Стрела* по холандки и терлици се движи оживено по палубата, развързва вѣтрилата, приготвя вжжа, поставя чохли — готви се за пжть. Корабътъ отъ време на време леко се поклаша на страни, повдига носъ, подрѣзва се и опѣва веригата. Като храненъ конь, готвенъ за пжть....

Знамето плющи....

Другитѣ кораби, завързани за кея, въздишатъ дълбоко и завистливо поглеждатъ къмъ *Стрела*: тя пакъ излиза....

Звънецътъ удари три двойни. Часътъ е три — време за излизане.

— По мѣстата за отвързване....

Стражникътъ наду свирчицата си, моряцитѣ притичаха и застанаха готови за работа. Азъ хванахъ поводитѣ на кърмилото.

— Отдай... Вѣтрилата вдигни... Теглича на лѣво....

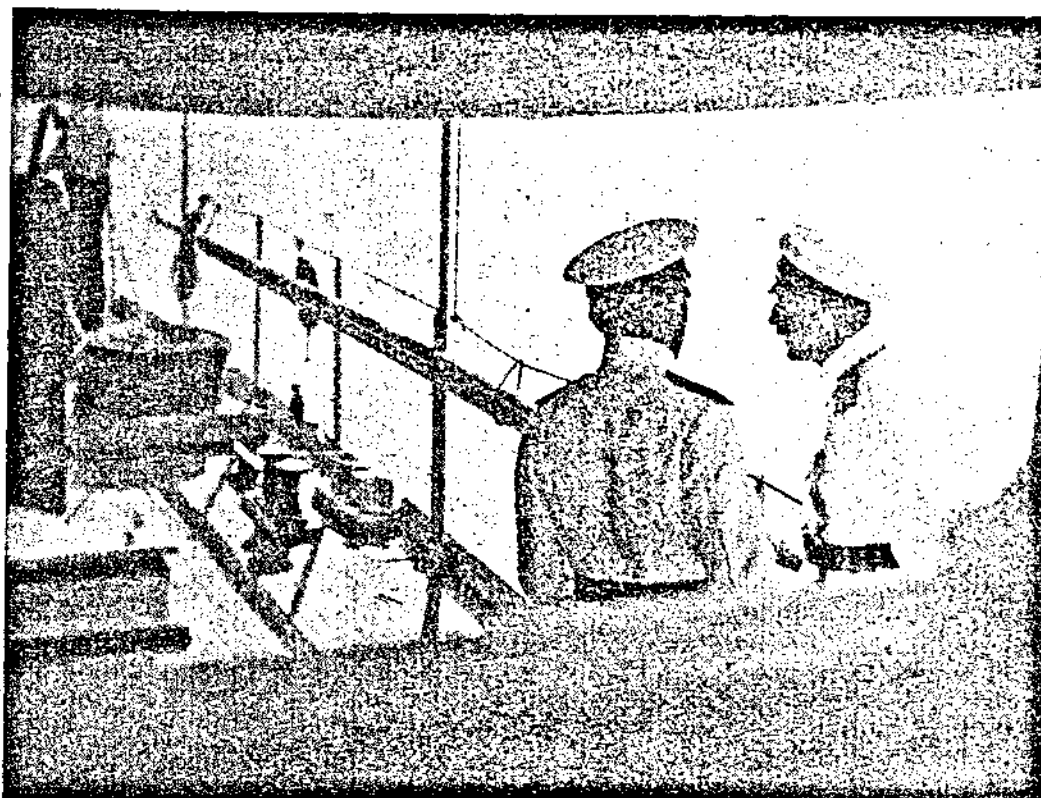
Издрънка верига, проскърцаха скрипки, проплющѣха платна и пакъ утихна. *Стрела* подаде носъ на лѣво, пое вѣтъръ, наклони се леко, оправя се и трѣгна. Чува се само лекиятъ плѣсъкъ предъ носа, а задъ кърмата остава бѣлата пжтека отъ разпорената вода. *Стрела* бърза къмъ изхода на пристанището. Отъ време на време леко се повдига носътъ, снишава се, каточели диша въ ритъма на мъртвата вълна.

Къмъ края на вълнолома поклонитѣ се увеличаватъ, а вѣнъ *Стрела* увеличи наклона си, закрепи се така, усили хода си подмѣтана отъ вълнитѣ, чийто върхове плискатъ, заливатъ и прехвърлятъ пзлубата.

Слънцето огрѣло, силно освѣтява Евксиноградъ, гдето гордо се развѣва царскиятъ шандалтъ. Негово Величество Царьтъ е тукъ и може би, въпрѣки вълнението, ще ни дойде на гости.

Негово Величество Царьтъ на яхта „Стрела“

Негово Величество на плаване по Дунава

Върпки лошото море, продължаваме занятия си. Кръстосваме няколко пъти залива, завиваме задъ Галата, и *Стрела* запори вълните на откритото море. Подвѣтрената страна на палубата се рови въ водата.

Ние пътуваме на югъ, но нека си признаемъ, очакване свива сърцата ни, и едното ни око е обърнато все къмъ Еаксиноградъ. И, действително, надеждитѣ ни не останаха напраздни. Още преди да достигнемъ Иланджика, отъ северъ се зададе *Въра* — моторната лодка на Негово Величество Царя, но дали е съ или безъ шандартъ още не може да се види.

— Повратъ презъ вълнорѣза... Теглича на лѣво....

Вѣтрилата проплюскаха, *Стрела* се изправи, кривна носъ, легна на лѣво и забърза срещу царската лодка. Скоростта и клатенето се увеличиха. Минутитѣ въ напрежение минаватъ трудно. Дали самъ Негово Величество идва съ лодката или я е пратилъ да ни каже да се прибираме, защото вълната е доста голѣма, а яхтата не много нова и здрава за такива вълни? Моряцитѣ говорятъ помежду си, спорятъ и почти всички твърдятъ, че Негово Величество самъ ще дойде съ лодката.

Разговоритѣ продължаватъ. *Стрела* отнася кърма на лѣво и дѣсно, лѣга, изправя се и приближава царската лодка.

— Лодката е подъ шандартъ, господинъ мичманъ....

Моряцитѣ самодоволно се подсмиватъ и потвърждаватъ:

— Така е, може ли при това моряшко време да не дойде Негово Величество Царьтъ.

Наближаваме се. *Въра* се мѣта като черупка. Негово Величество самъ седналъ на рубката, спокойно се придържа о перилата. *Стрела* е по-спокойна. Строенитѣ моряци поздравяватъ съ „ура“

приближаването на *Въра* и Негово Величество Царя. Той дава знакъ, че иска да пристане на яхтата. Завиваме срещу вѣтъра; *Стрела* забавя хода, намалява играта си — очаква Височайшия гостъ, който още съ приближаването на лодката пъргаво скочи на палубата, поздрави моряцитѣ и даде знакъ да си продължатъ занятията. Заедно съ него се качиха Нейно Царско Височество Княгиня Евдокия и членоветѣ отъ свитата. Шандартъ се вдигна на високия стожеръ.

Вѣтрътъ е все още спокоенъ, поривистъ. *Стрела* пое ходъ и зарови вълнитѣ, които една следъ друга се вмѣкватъ подъ нея, наклоняватъ я напредъ и въ страни. Вѣтрилата сж пълни, опнати; тегличитѣ сж на ржка. Вѣтровитѣ удари (шкваловетѣ) сж много буйни, изненадани и опасни: едно невнимание, едно забавяне, едно случайно закачане на нѣкой тегличъ — и яхтата ще легне въ водата. Сега вниманието и напрежението ни е още по-голѣмо, отговорността е още по-тежка. Въ обикновени случаи може да се загуби кораба и обслугата му — една тревога, писане въ вестницитѣ, една панихида и... времето ще заличи всичко. Сега не е така: съ насъ е любимецътъ на всички българи — Царьтъ на българитѣ. Всѣко по-черно петно предъ носа на кораба, всѣки по изненаданъ и силенъ тласкъ и наклонъ на яхтата ме караше да удвоявамъ вниманието и непрежението си.

Клатенето бѣ толкова силно, че човѣкъ трудно се задържахше правъ на палубата, а вървенето бѣ почти невъзможно. Всички моряци и свитата на Негово Величество бѣха настѣдали по палубата. Нѣкои бѣха доста умислени и прижълтѣли; наближаваше време за „урока по английски“ — външнитѣ прояви на морската болестъ. Само Негово Величество Царьтъ и Нейно Царско Височество Княгиня Евдокия весело се движатъ по палубата между свитата и моряцитѣ, говорятъ имъ, закачатъ ги ше-

гиватъ се. Ту долу изъ помѣщенята, ту при вѣтрилата, ту при мене на кормилнитѣ тегличы — заели моряшката стойка въ вълнение, турили рже на кръстъ, и за задържането си прави на палубата, подгъватъ ту единия, ту другия си кракъ иначе при първата вълна, при първия вѣтровъ ударъ, биха се изсипали въ водата.

Единъ фотографъ седи на една отъ пейкитѣ, пропълзва до предния капакъ, сѣда на палубата, опитва се да стои на краката си и... току щрака, прави снимки. Доколко вълнението му е дало възможностъ да направи снимкитѣ си, се вижда отъ това, че отъ твърде многото му снимки едва петъ-шестъ видѣха бѣлъ свѣтъ — за останалитѣ сигурно следъ промиването на филма си се е чудилъ небе ли е фотографиралъ, море ли, или филмътъ му е билъ освѣтенъ. Въ единъ моментъ, когато Негово Величество Царьтъ стоеше при мене близо до кормилнитѣ тегличы, и отъ клатенето на кораба главитѣ ни ту се приближаваха, ту отдалечаваха, фотографътъ насочи апаратътъ си къмъ насъ. Азъ предложихъ за снимката тегличитѣ на Негово Величество Царя, но Той махна съ ръка усмихна се и пакъ, опитвайки се да запази равновесие, ми отговори:

— Съ чужда пита поменъ не права...

И въ тоя моментъ фотографътъ е успѣлъ да направи една отъ сполучливитѣ си снимки, кои-

то въ послѣдствие Негово Величество Царьтъ благоволи да ми подари, заедно съ автографа си.

Стрела съ лекъ шумъ продължи да се плъзга по чернитѣ разпѣнени вълни. Подвѣтрената страна на палубата ѝ се рови въ водата. Моторната лодка се държи на страни отъ *Стрела*.

Слънцето клонѣше къмъ залѣзъ. Вѣтърътъ намали ударитѣ си, стана по-равномѣренъ, започна да утихва. Ние бѣхме вече близо до Евксиноградъ. Моторната лодка се приближи, застана на стената ни, Негово Величество Царьтъ благодари на моряцитѣ, взе си сбогомъ и пакъ съ пъргавъ скокъ се намѣри на рубката на *Въра*. Щандардътъ се спусна отъ върха на стожера. Ново мощно и продължително „ура“ се понесе и отекна въ бѣлия брѣгъ, до влизането на *Въра* въ евксиноградското пристанище.

Стрела зави налѣво, вирна носъ и трѣгна за пристанището. И тя заедно съ насъ бѣ несравнимо горда, че Негово Величество Царьтъ пакъ я удостои съ посещението си и то на такова море. Вѣтърътъ леко надува „пеперудата“, а кърмата се мѣта насамъ-нататъкъ, подхвърляна отъ мъртвата вълна. Ние моряцитѣ прибавихме къмъ многото още единъ скъпъ споменъ и още единъ пътъ се убедихме, че действително Негово Величество Царьтъ е и си остава най-добриятъ отъ всички морякъ.

МИХАИЛЪ ПОПОВЪ — Капитанъ I р. о. з.

Всрѣдъ опасноститѣ при ваденето на заградни мини

Следъ свършването на балканската война бѣ наредено да се извадятъ всички мини отъ минното заграждение на Варненския заливъ. Тази опасна операция се извърши отъ минната часть, коман-

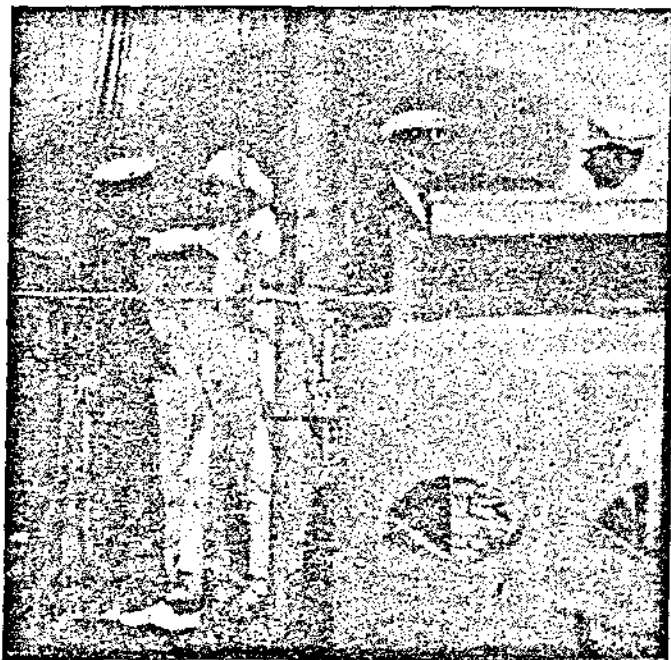
дувана тогава отъ лейтенантъ Винаровъ, която при обявяването на войната бѣ поставила тѣзи мини съ най-първобитни сръдства. Ваденето на минитѣ трѣбваше да става много внимателно и предпазливо, защото много отъ тѣзи опасни оржия при издигането имъ на повърхнината излизаха въ активно положение, и при най-малкото невнимание и ударъ взривътъ бѣше готовъ.

По времето, когато се извършваше тази опасна работа въ морето, Негово Величество Царьтъ, тогава Престолонаследникъ, се намираше въ двореца Евксиноградъ. Почти всѣки день Той наблюдаваше работата на моряцитѣ, които вадѣха минитѣ. На негово разположение имаше въ евксиноградското пристанище една моторница и една обикновена лодка, и често пъти Той излизаше въ морето и наблюдаваше действията на нашитѣ смѣли миньори, които съ рискъ на живота си вадѣха минитѣ и ги обезвредяваха.

Понѣкога, въпрѣки предупрежденията на началника на минната часть, Той съ рѣдко за ранната му възраст хладнокръвие и съ присжцата си смѣлостъ отиваше въ самото минно поле, качваше се на минния плотъ, кждето моряцитѣ го посрѣщаха съ бурно „ура“, започваше да разглежда извадената въ момента мина и съ най-голѣмъ интересъ изслушваше докладитѣ по изваждането и обезвредяването на минитѣ, като вникваше и въ най-малкитѣ подробности.

Веднѣжъ единъ отъ неговитѣ адютанти започна да пипа токушо извадената мина, но Той строго му извика на френски:

— Не пипайте, опасно е!

Негово Величество Царьтъ и Негово Царско Височество Князь Кирилъ на торпедоносецъ „Храбри“

Негово Величество Царът и Тѣхни Царски Височества Княгинитѣ Евдокия и Надежда на единъ отъ военнитѣ ни кораби

Морето за него бѣше обична стихия. Той не-
обикновено много се интересуваше за всичко, което
се върши въ Флота.

По това време азъ въ битността си на на-
чалникъ на подвижната отбрана на Флота често
пѣти отивахъ при минното заграждение, за да се
осведомя на самото мѣсто за ваденето на минитѣ.
Оттамъ отивахъ и въ Евксиноградъ.

Веднѣжъ Негово Царско Височество Престо-
лонаследникътъ излѣзе наедно съ мене въ морето
съ лодка и настоя пакъ да отиде при минното за-
граждение. Като имахъ предъ видъ съществува-
щитѣ въ момента опасности тамъ, азъ го възпре-
пятствувахъ. Съ погледъ, въ който четѣхъ реше-
телностъ и смѣлостъ на гордъ и опитенъ морякъ,
Той се вгледа въ минния плотъ, където смѣлитѣ ми-

ньори продължаваха самоотвержено своята опасна
работа, а следъ това се обърна къмъ мене и ми
каза:

— Виждате ли, господинъ капитанъ, какъ ра-
ботятъ нашитѣ храбри моряци? Тѣ рискуватъ жи-
вота си за великото дѣло на Родината.

Тѣзи думи, казани отъ Престононаследника,
който тогава бѣше още въ юношеската си въз-
растъ, останаха дълбоко врѣзани въ паметта ми.
Тѣ подчертаваха обичта и интереса му къмъ мо-
рето и къмъ дѣлото на родния флотъ. Тѣзи свои
чувства Той проявява и до сега и ни дава високъ
примѣръ на съзнание, че Флотътъ е необходимъ
за отбрана на нашитѣ брѣгове и за използването
на морето като благо, като пѣтъ за напредъка на
България.

И. ЦРАСЕРЪ

Стари спомени

Красива и свѣтла, подобно на голѣма бѣла
чайка бѣше нашата „Надежда“, олицетворение на
надеждата за нашето младо, жадно за действие
и работа морячество. Презъ 1879 година кръсто-
свачътъ, прекръстенъ съ многозначителното име
„Надежда“, пристигна въ варненското пристанище
отъ Бордо. Той носѣше достойно своето име, за-
щото наистина бѣ надеждата на цѣлия български
народъ.

Този корабъ бѣ основниятъ камѣкъ на нашия
скромненъ флотъ; върху него се изгради нашето
минало и се гради нашето бъдеще, и съ него на-
шето морско развитие е неразривно свързано.

Горчива истина е, че колкото единъ флотъ е
по-малъкъ, толкова повече той трѣбва да изисква
отъ своитѣ кораби, и тѣ трѣбва да служатъ за

най-различни цели. И нашиятъ корабъ „Надежда“
съ своитѣ 715 тона водоизмѣстимостъ служеше
едновременно за учебенъ корабъ, за кръстосвачъ
и царска яхта, но изпълняваше винаги съ до-
стойнство своето предназначение.

„Надежда“ бѣ затворена въ Черно море по-
добно на птичка въ клетка. Тя кръстосваше на-
длъжъ и наширъ Черно море и при своитѣ пѣту-
вания измина пѣтъ равенъ на 1 1/2 пѣти дължината
на екватора.

На кораба ставаха приеми и пѣтувания отъ
историческо значение, и тогава той изпълняваше
ролята на царска яхта. Най-дълбоки спомени у
всички ни сж останали отъ пѣтуванията на Негово
Величество Царъ Фердинандъ съ Височайшето се-
мейство.

Морето, корабът, пътуването — всичко това имаше голѣма привлѣкателна сила за Престононаследника, брата и сестритѣ му. Когато „Надежда“ приставаше въ живописното малко евксиноградско пристанище, за да вземе на борда си Царското семейство за нѣкое пътуване, по сияещитѣ детски лица можеше да се прочете радостта отъ това събитие.

Негово Царско Височество Князь Борисъ, тогава около шестгодишенъ, се интересуваше съ мила детска наивностъ за всичко, което ставаше на кораба. Съ голѣмо любопитство обичаше Той да наднича въ машинното отдѣление, кждето се виждаше веселата игра на дветѣ голѣми и другитѣ спомагателни машини. Придружаванъ отъ своя възпитател полковникъ Куртуклиевъ, малкиятъ Престононаследникъ обикаляше изъ цѣлия корабъ, и морскитѣ офицери Му даваха нужнитѣ обяснения.

Тѣмко по това време корабътъ получи отъ Фиуме своитѣ петъ торпеда. Това бѣ голѣмо събитие за всички ни, защото тѣзи торпеда бѣха първитѣ у насъ. Не следъ дълго време Царското семейство пътуваше съ „Надежда“. При този случай бѣха показани на малкия Князь и торпедата. Тогавашниятъ миненъ офицеръ лейтенантъ Ковачевъ или лейтенантъ Добревъ (не мога да си спомня точно) обясни съ академиченъ тонъ и съ най-слож-

нитѣ подробности действието и силата на това страшно оръжие и завърши съ заключението, че торпедото е удобното оръжие за слабия, и че единъ малъкъ бързоплутващъ корабъ може само съ едно единствено торпедо да разруши мощния броненосецъ, снабденъ съ всички нападателни и отбранителни сръдства. Той добави, че това оръжие ни дава възможностъ съ малко сръдства да причинимъ на противника голѣма вреда и да го победимъ.

Следъ тѣзи думи настѣпи дълбоко мълчание. Малкиятъ Престононаследникъ, който слушаше съ видимо внимание обясненията на лейтенанта, прекъсна първи това мълчание. Той каза съ звѣнтящъ детски гласъ, обаче, съ сериозностъ, която би правила честь на най-опитния адмиралъ, следнитѣ думи: „Това е нѣщо много полезно за войната!“

Казаното отъ детето-Престононаследникъ ми направи такова дълбоко впечатление, че и сега следъ приблизително 35 години не мога да забравя това.

Детскитѣ устни на бъдещия Царъ бѣха произнесли една дълбока истина за насоката, въ която трѣбва да се развива нашиятъ флотъ и която доби още по-голѣмо значение при развитието на подводнитѣ кораби.

Варна, 20 септември 1938 г.

И. КУНЕВЪ — техн. кап. лейт. о. з.

ЦАРЬТЪ И ОГНЯРЪТЪ

Хубава слънчева утринъ. Подухвани отъ свежия източенъ вѣтръ, вълнитѣ се гонятъ весело и сребрятъ като скъпоцененъ металъ, когато навлѣзатъ въ широкия друмъ на лжчитѣ.

Бургаскиятъ заливъ е царствено широкъ. Той властно ни кани да запоримъ юнашката му грѣдь.

— Почакай! Скоро ще тръгнемъ!...

Нашиятъ торпедоносецъ нетърпеливо се полюшква, сдържанъ отъ здравитѣ вързала на кея.

Меки кълба димъ се виятъ отъ тржбитѣ. Долу въ котлитѣ парата се бунтува и съ ядосано съскане излиза презъ предпазителния клапанъ.

Ние сме готови за път. По цѣлия корабъ владѣе повдигнато, гордо настроение. Днешниятъ день е празникъ за насъ.

Млади моряци полагатъ клетва въ присѣствието на Негово Величество Царя.

Днесъ на борда ни ще се качи Негово Величество и ще отплутва съ насъ до Варна.

Е, какъ да не сме горди и радостни?

Нетърпението все по-силно завладява цѣлия нашъ малъкъ корабъ, кждето днесъ традиционната моряшка чистота е достигнала своя връхъ.

Най-после голѣмъ черенъ автомобилъ профучава по кея и спира предъ насъ.

Царьтъ!

Тържественниятъ церемониалъ се изпълва. Строената на борда обслуга поздравява съ радостно ура своя Върховенъ Вождъ. Царскиятъ щандартъ гордо се извишава на стожера.

Негово Величество е въ кораба.

Отвързваме се отъ кея.

— Съ Бога на път!

Азъ стоя въ машинното отдѣление, напрегнато изпълнявамъ командуванитѣ маневри и внимателно следя бодрата игра на стоманения организъмъ.

Поемеме вече дадения курсъ, и азъ излизамъ на палубата. Сѣдамъ на машинния кожухъ и се заглеждамъ въ бѣлитѣ струи, които бѣгатъ край борда, отхвърляни отъ корабния носъ. Развиваме добъръ ходъ...

Внезапно единъ соченъ гласъ ме изтръгва отъ моята замисленостъ:

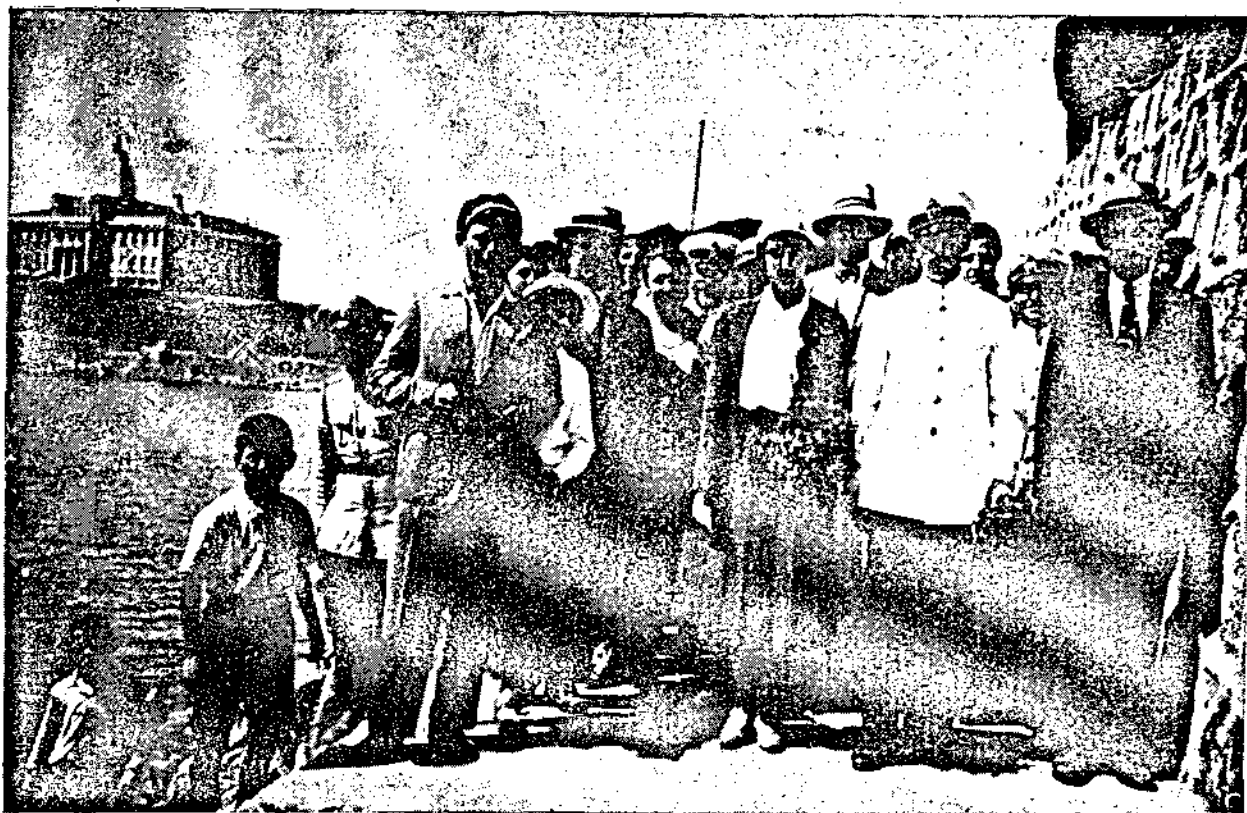
— Добъръ день, Куневъ!

Скачамъ бързо на крака. Предъ менъ е Негово Величество. Изпъвамъ се и козирувамъ.

Царьтъ приветливо ми се усмихва, подава ми ръка, следъ това сѣда на машинния кожухъ и ме кани да заема мѣсто до него.

— Е, Куневъ, държи ли се машината? — започва Той разговоръ на любимата си тема.

— Държи се, Веще Величество. Следъ ремонта сме добре.

Тъхни Величества Царътъ и Царицата на вълнолома въ Созополъ.

— Кърпете, кърпете! Като нѣмаме ново, да гледаме и отъ старото да правимъ ново.

Разговорътъ се оживява и разширява. Негово Величество разпитва за машинитѣ на всички кораби, дава мнения по състоянието имъ и по необходимитѣ поправки. Ужъ разпитва само, пъкъ виждамъ азъ, че отъ мене по-добре знае кжде каква машина има, и какъвъ е халътъ ѝ...

Презъ време на разговора забелязвамъ, че единъ морякъ-огняръ излѣзе отъ отдѣлението на пещитѣ. Цѣлъ изпотенъ, той сѣда въ единъ кжтъ на палубата и бърше мокрото си чело.

А хладниятъ вѣтрецъ се засилва отъ острото въздушно течение, причинявано отъ бързия ходъ на кораба.

Готова настилка за огняра! Обръщамъ се къмъ него и викамъ:

— Наметни си шинела! Не виждашъ ли какъ духа? Потенъ си, ще настинешъ!

Докато говоря, виждамъ, че Царътъ отива къмъ моряка и носи въ ржце единъ шинелъ отъ тѣзи, които лежаха около насъ, метнати на машинния кожухъ.

Морякътъ стои изправенъ на палубата, опънатъ като струна.

Царътъ се спира предъ него, разтвара шинела и кротко проговаря:

— Облѣчи го.

Морякътъ смутено постѣга да вземе шинела,

но остава слисанъ, като мене, който изненадано наблюдавамъ отстрана: Царътъ продължава да държи шинела разтворенъ и усмихнато дума:

— Обличай, обличай по-скоро!

Зачервенъ като ракъ и сконфузенъ като млада мома, морякътъ извърща грѣбъ и надѣва ржцетъ си въ ржавитѣ на шинела. Царътъ внимателно го загрѣща съ топлата дреха и все тъй приветливо проговаря:

— Много е опасно да стоишъ потенъ на такова течение!

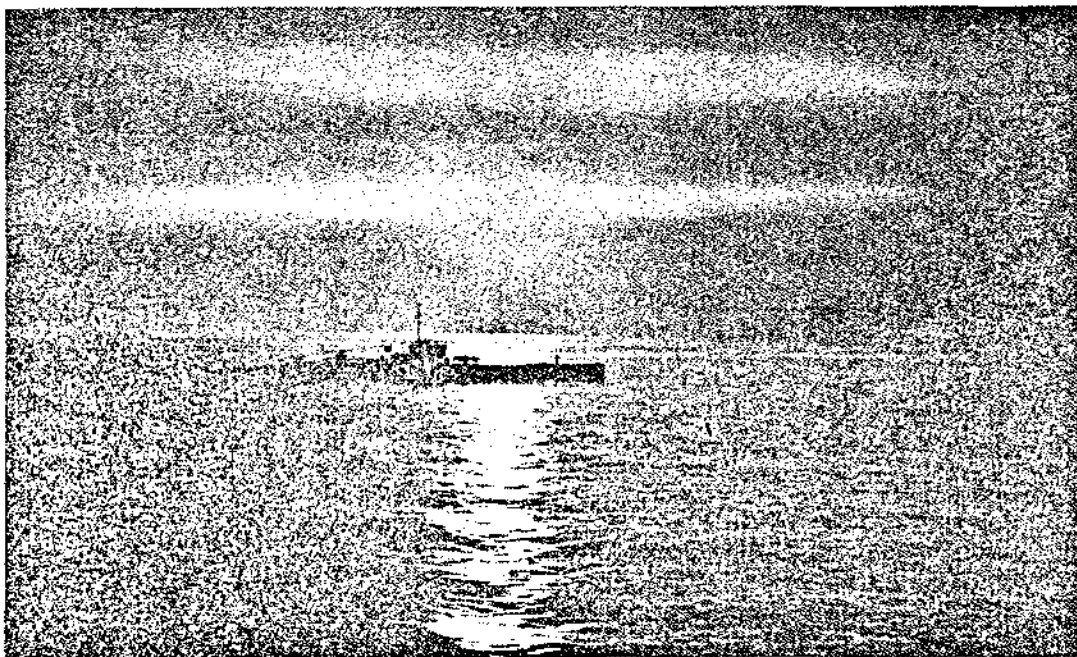
Морякътъ козирува и трогнатъ, просълзенъ се оттегля и сѣда въ жгѣла. Той още не може да дойде на себе си отъ необикновеното преживяване.

Азъ чувствамъ, че очитѣ ми сжщо сж мокри отъ умиление, но правя усилия да се овладѣя.

Царътъ се връща при мене, сѣда пакъ на машинния кожухъ и спокойно продължава да разговаря за машинитѣ, числото на оборотитѣ и морскитѣ мили.

Широко и необятно се простира родното Черно море. Вълнитѣ му се гонятъ весело и сребрятъ като скжпоцененъ металъ, когато навлѣзатъ въ широкия друмъ на слънчевитѣ лжчи.

А край двата борда на нашия корабъ разсѣченитѣ струи се навдигатъ да видятъ, какво става на палубата, весело шуртятъ и разправятъ на вълнитѣ, какъ единъ великъ Царъ се грижи за здравето и на най-малкия свой огняръ.

На стража предъ родния брѣгъ

СЪДЪРЖАНИЕ:

1. Автографъ на Негово Величество Царьтъ, 2. Царь Борисъ III, 3. Царю честити — „пълень напредъ“ — к. адм. Вариклечковъ, 4. Царьтъ — морякъ — Ал. Маноловъ, 5. Негово Величество Борисъ III като морякъ — кап. I р. Сава Н. Ивановъ, 6. Н. В. Борисъ III, покровитель на българската морска идея — к. адм. о. з. Стефановъ, 7. Царьтъ и морската биологична станция съ аквариумъ въ Варна — д-ръ Г. В. Паспалевъ, 8. Спомени — кап. I р. о. з. Д. Добревъ, 9. На бойния морски фронтъ — кап. II р. о. з. Ал. Маноловъ, 10. Царьтъ и нашето минно дѣло — кап. II р. о. з. Ал. Тодоровъ, 11. Царьтъ съ яхта „Стрела“ — кап. лейт. Панчевъ, 12. Върѣдъ опасността при ваденето на заградни минни — кап. I р. о. з. М. Поповъ, 13. Стари спомени — И. Щрасеръ, 14. Царьтъ и огнярътъ — техн. кап. лейт. о. з. Куневъ.

Редакционенъ комитетъ: лейтенантъ В. Паспалевъ, д-ръ Г. В. Паспалевъ и д-ръ П. А. Скорчевъ.

БЪЛГАРСКО ТЪРГОВСКО ПАРАХОДНО ДРУЖЕСТВО - ВАРНА

Дружеството поддържа редовни съобщения отъ черноморскитѣ пристанища и Дунава до севернитѣ европейски страни: Франция, Англия, Белгия, Холандия, Германия, Дания и пр.

Освенъ тая континентална линия, която се поддържа съ три първокласни линейни параходи типъ „Родина“, дружеството поддържа редовни и извънредни линии между черноморскитѣ пристанища и всички страни на Близкия изтокъ: Турция, Гърция, Италианскитѣ острови — Додеканеза, Сирия, Палестина и Египетъ, като се посещаватъ попътнитѣ пристанища: Цариградъ, Родосъ, Бейрутъ, Хайфа, Александрия, Портъ-Сайдъ и Пирея.

Тия последни пътувания даватъ възможностъ въ единъ срокъ отъ 20 дни най-много и съ разходи, които не надминаватъ ония, необходими за преживяване въ страната за сжщото време, да се видятъ останкитѣ и паметникитѣ на всички древни култури: египетска, асировавилонска, старогръцка, византийска, арабска и пр., много отъ които паметници, по своята величественостъ и художественостъ, сж още недостигнати.

Пътуванията за Леванта — Близкия изтокъ се извършватъ съ голѣми и луксозни параходи, типъ — „Царъ Фердинандъ“, при всички удобства за приятно и неусѣтно пътуване по морета, които съдържатъ безбройни природни красоти: Босфора, Златния Рогъ, Мраморно море, Дарданелитѣ и осеяния съ острови Архипелагъ, много отъ които се издигатъ на хиляди метра надъ морската повърхностъ.

Последното пътуване дава възможностъ да се посетятъ и всички свети мѣста на еврейската, християнската и мохамеданската религия.

Никое друго пътуване не може да даде толкова голѣмо разнообразие на неизгладими впечатления отъ природата и творенията на човѣшкия гений въ неговитѣ най-всестранни прояви отъ началото на човѣшката история до днесъ.

Дружеството поддържа редовни съобщения два пжти презъ седмицата и между всички български черноморски пристанища съ луксозния и бързоходенъ параходъ „Евдокия“.

Освенъ горнитѣ редовни линии, дружеството презъ лѣтнитѣ месеци прави и извънредни пътувания отъ Варна до Цариградъ съ параходитѣ „Царъ Фердинандъ“ и „Бургасъ“ съ престояване въ Цариградъ цѣли три дни.

Пътуването между двѣтѣ пристанища трае само 12 часа — една нощъ.

Презъ сжщитѣ лѣтни месеци п/х „Евдокия“ плава крайбрѣжно по специално разписание, съ намалени тарифи и възможностъ да се посетятъ всички пристанища отъ цѣлото българско крайбрѣжие въ течение само на 36 часа.

И при екскурзиитѣ до Цариградъ и обратно, и при пътуванията отъ Варна и Бургасъ до Ахтополъ и обратно, пътниците ношуватъ на параходитѣ и, ако желаятъ, могатъ да получаватъ и храната си тамъ на сравнително износни цени.

Разписанията, както и тарифитѣ на всички пътувания, които извършватъ корабитѣ на Българското търговско параходно д-во, редовни и извънредни, сж дадени въ отдѣленъ проспектъ, който се намира въ всички дружествени агенции въ страната и въ странство и се раздава даромъ при поискване и направо отъ Дирекцията на дружеството; намира се и въ всички клонове на Морския Сговоръ.

I. Ценитѣ на билетитѣ за Александрия съ редовнитѣ съобщения, които се поддържатъ два пжти въ месеца съ параходитѣ „Бургасъ“ и „Ц. Фердинандъ“, само отиване или само връщане, безъ храна сж:

I класъ — 4000, II — 3000 и III — 2000.

Презъ лѣтнитѣ месеци, отъ 1-и юний до 15 септемврий, се установява специална тарифа за отиване до Александрия и връщане съ сжщия параходъ, безъ прекъсване, освенъ презъ време на престоя на кораба въ нѣкое пристанище по разписание, както следва:

I класъ 6000 лв. II — 5000 и III — 4000 лв., включително и храната.

II. Ценитѣ на билетитѣ по нашето крайбрѣжие отъ Варна до Ахтополъ и обратно, съ п/х „Евдокия“, по лѣтното разписание, отъ 15-и май до 15 септемирий, съ право на ношуване въ Царево въ помѣщенията на съответната класа — сж:

I класъ лв. 300; II — 240 и III — 170 лв. безъ храна.

III. Ценитѣ на билетитѣ до Цариградъ и обратно, съ п/х „Ц. Фердинандъ“ и „Бургасъ“ презъ лѣтнитѣ месеци, съ престой въ Цариградъ три дена и ношуване на параходитѣ, сж:

I класъ отъ лв. 1790 до 1390 споредъ положението на мѣстата

II „ „ „ 1380 „ 1010 „ „ „ „

III „ „ „ 665 „ „ „ „

За храната се плаща:

По Александрийската линия: закуски — 22 лв., обѣдъ — 70 лв. и вечеря — 70 лв., а пълень дневенъ абонаментъ по 150 лв.

По крайбрѣжието отъ Варна до Ахтополъ и обратно, презъ лѣтнитѣ месеци, пълень дневенъ абонаментъ отъ закуска, обѣдъ и вечеря — 80 лв.

До Цариградъ и обратно, презъ лѣтния сезонъ, само съ параходитѣ, които правятъ екскурзии, се плаща дневенъ абонаментъ 126 лв. или общо за цѣлото пътуване — 452 лв.

При редовнитѣ пътувания — съ п/х „Евдокия“ крайбрѣжно се плаща за закуска 15 лв., а за обѣдъ и вечеря по 50 лв., а пълень абонаментъ — 100 лв.

Намаления: правятъ се само отъ редовнитѣ тарифи, за отиване и връщане предплатено 15%, за групи по-голѣми отъ 25 души — по споразумение.

БЪЛГАРИ!
ОБИЧАЙТЕ МОРЕТО!
ПАЗЕТЕ СВОИТЕ БРЪГОВЕ!

